

Gerilim

Ahmet Saymadi
Bülent Küçük
Cüneyt Akman
Dilaver Demirağ
Faruk Loğoğlu
Hasan Durkal
Kutlu Tuncel
Mahmut Üstün
Mustafa Kemal Coşkun
Perihan Koca
Yektan Türkyılmaz

ŞUBAT 2019 / SAYI 15

www.gazeteduvar.com.tr
duvardibi

Bu sayıda...

4

Devlet, iktidar ve Kürtler

17

Türkiye-Yunanistan-Kıbrıs:

Isınan üçgen

26

Yerel seçimler, siyasal

durum ve sol program

eksikliği

41

Krizde devrimci mücadele

otomatik yükselmez

49

Çok alametler belirdi! Dow

Jones ve küresel borsalarda

neler oluyor?

61

Kitaplarda 'Gerilim'...

8

Quo vadis Türkiye - 11: HDP neden 24 Haziran'dan zaferle çıktı?

20

Eşitlik ve farklılık arasında Kürt siyaseti:
Sosyolojik bir bilanço

36

Erdoğan AKP'li bütün belediyelerin başkanı...

45

Erdoğan anti-emperyalistse Perinçek
mehdidir!

53

Tehlikenin farkında mısınız dünya?

Selamlar,

Gazete Duvar yayına başladığı günden bu yana sadece enformatik içeriği değil, o içeriklerin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli düşünsel, uzmanlığa dayalı içeriğin üretim ve sunumuna da önem vermeye gayret etti. İnternetin sağladığı hızlı enformasyon ve bilgi akışının yararlarının yanı sıra, bir müddet sonra baş edilmesi zor bir kargaşaya, en özetle aranan şeyin bulunmasını güçleştiren bir entropiye yol açmak gibi zararlı yönleri de olduğu malum. Bu güçlüğü aşabilmek için Duvar Kitap ile başladığımız derlemelere Duvar Dibi ile devam ediyoruz. Başlangıç itibarı ile Gazete Duvar'ın Forum sayfalarında kullanılan metinlerin bir derlemesinden oluşan dergimizin on beşinci sayısının başlığı 'Gerilim'

Kutlu Tuncel, Yektan Türkyılmaz, Faruk Loğoğlu, Cüneyt Akman, Bülent Küçük, Perihan Koca, Hasan Durkal, Ahmet Saymadi, Mustafa Kemal Coşkun, Mahmut Üstün, Dilaver Demirağ ise 'Gerilim' dosyamıza katkıda bulunan isimler.

Her zaman dediğimiz gibi: Gayret bizden himmet okurdan... İyi okumalar.

Yayın Tarihi: Şubat 2019

Genel Yayın Yönetmeni: Ali Duran Topuz

Yayına Hazırlayan: Cennet Sepetci

AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına Yayın Sahibi: Vedat Zencir

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ömer Araz

Katkıda Bulunanlar: Kutlu Tuncel, Yektan Türkyılmaz, Faruk Loğoğlu, Cüneyt Akman, Bülent Küçük, Perihan Koca, Hasan Durkal, Ahmet Saymadi, Mustafa Kemal Coşkun, Mahmut Üstün, Dilaver Demirağ

Yönetim Yeri: Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635

Duvar Dibi Dergi'de yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

<https://gazeteduvar.com.tr>
info@gazeteduvar.com.tr

Devlet, iktidar ve Kürtler

Suriye'deki Kürt hareketinin tasfiye edilmediği ve diplomatik olarak korunduğu bir tarihsel uzam, Türkiye'nin Kürtlere karşı mücadelesinde elini zayıflatacak bir pırıltı taşıyor. Bütün bunlarla birlikte HDP parlamenter anlamda Türkiye siyasetinde kendi gövdesini koruyor.

Suriye'de Kürtler, federalist bir Suriye programı üzerinden olmasa bile bir özerklik tasarısıyla –anlaşmasıyla– birlikte geleceklerini koruyacak gibi görünüyor. ABD ordusunun bölgeden çekilmesi kararının ardından yükselen aceleci telaş ve kaygıyla inşa edilmiş birtakım söylemlere karşı, PYD'nin Suriye'deki varlığı ile ABD “müttefikliği” arasında pratik ya da teorik cendereye atfedilen zorunlu bir illiyet bağının olmadığını hatırlatalım: Kürtler ile ABD'nin diyalogu zorunlu konjonktürel ekipmanlar aracılığıyla ve sayesinde şekillenmişti, ancak PYD'nin savaşın başında ABD'den bağımsız olarak roller üstlenmeye başladığını unutmamamız gerekiyor. Kürtlerin Esad'dan ayrı stratejiler kurmalarının ve PYD'nin bağımsızlığının sebebi, ABD'nin kışkırtmaları falan değil, Suriye'nin Baasçı kötü

KUTLU TUNCEL

//

Davutoğlu'nun 2016'da hükümetten çekilmesi, neo-Osmanlıcı jingoist stratejinin kendisini tasfiye edeceğine ilişkin ilk emareleri taşıyordu. Davutoğlu hem içeride hem dışarıda Kürt düşmanlığının ve Türkiye devletinin yayılmacılığının en uzun çizgisini belirtiyordu, ancak Türkiye'deki iktidar kompozisyonu 2016 gibi erken bir tarihte bu türden büyük bir programa kalkışamayacağını fark etti veya fark etmek zorunda kaldı.

//

sicili. ABD'nin iç savaşın başında sahaya "sürdüğü" güç, öncelikle Kürtler değil, ÖSO'ydu. Periyodik olarak ÖSO'nun dağılması ya da gerilemesinin ardından ABD Kürtler'e destek vermeye başladı ve bu desteği şimdiye dek sürdürdü. Önümüzdeki pozisyonda, Türkiye'nin baskıları ve Esad'a karşı verili aktörlerin Esad'ı deviremeyeceğinin anlaşılmasının ardından Kürtler'in ABD için Türkiye karşısında ikinci sınıf bir müttefik olabileceği bu noktadan öngörülebilir bir sonuç. Ancak Türkiye'nin ABD onayıyla YPG'yi Suriye'den temizlemesi bu çerçevede olası değil. Nihayetinde Esad'ın düşmeyeceği belli olduğunda ve IŞİD'in çoğu yerde alan kaybetmesiyle birlikte Kürtler'in Suriye'de ellerinde bulundurdıkları topraklar genişlediğinde, Türkiye ancak o zaman ABD-Kürt diyalogunu tekrar kesintiye uğratabildi. ABD askerlerinin bölgeden çekilmesi, şu anda Rojava'nın Türkiye'ye karşı korunmasız kalması için gerekli şartları sağlamıyor. Birincisi, AKP Suriye'deki bölgelere yerleşebilmek için günden güne zayıflayan ÖSO'yu kullanmak zorunda: Ancak cihatçıları kullanabilmesi için Rusya'yı ikna edebilmesi imkansızca yakın. İkincisi, "Fırat'ın doğusu"na saldırmak gibi bir plan, YPG'nin askeri varlığının toptan imhasını ve Suriye'de geniş bir alanda savaşmayı öngörüyor. Bu hareketin askeri olarak başarılı olabileceği şüpheli olması bir yana, uzun vadeli bir savaş planında Türkiye'deki plebisiter demokrasinin nesnel olarak krize girebilme ihtimali söz konusu: geniş bir saha ve uzun vadeli bir savaşın ekonomik olarak nasıl fonlanacağı gibi ampirik sorunların ötesinde, nihayetinde TC ve ÖSO'nun bölgede, Esad karşısında istikrarlı olarak nasıl kalabileceği ve gerçekten ne kazanacağı büyük bir boşluk. Bu noktada Suriye'deki iç savaşta Türkiye'nin saldırgan politikalarının maddi olarak sonuna geldiğini saptayabiliriz.

Bu, aynı zamanda, Ortadoğu'daki Türkiye'nin desteklediği İhvan hükümetlerinin teker teker düşmesiyle, AKP'nin uygulayabileceği bir bölge politikası kalmadığını hatırlatmalı. Davutoğlu'nun 2016'da hükümetten çekilmesi, neo-Osmanlıcı jingoist stratejinin kendisini tasfiye edeceğine ilişkin ilk emareleri taşıyordu. Davutoğlu hem içeride hem dışarıda Kürt düşmanlığının ve Türkiye devletinin yayılmacılığının en uzun çizgisini belirtiyordu, ancak Türkiye'deki iktidar kompozisyonu 2016 gibi erken bir tarihte bu türden büyük bir programa kalkışamayacağını fark etti veya fark etmek zorunda kaldı. 2002'den beri Türkiye'de global piyasalarla bütünleşme ve bağımlılık ilişkilerinin derinleşmesini birlikte getiren kalkınma, 2000'lerin neredeyse sonlarından itibaren yatırım alanlarının ve sermaye ihracının Ortadoğu'ya kaydırılmasıyla birlikte var oldu. Erdoğan, büyük burjuvazi ile alt sınıfların hegemonik olarak birleşmesinin yeni emperyalist yüzü olarak bunu çok kolay bir şekilde başarıyordu: Alt sınıfların görel olarak zenginleşmesi, zorunlu tüketim mallarına ilişkin alım gücünde sanal bir rahatlama ve burjuva fraksiyonlarının saldırgan eğilimlerinin gerçekleştirilmesi. İşçi haklarının ya da örgütlenmeleri tasfiye edildi. Ancak şu bizim yanlış bilinçlenmiş proleterimiz, elindeki cılız işçi haklarının ve örgütlenmelerinin zaten bu haliyle

kalıcı olarak ona hiçbir şey getirmediğini biliyordu. Türkiye'nin Ortadoğu'daki emperyalist yayılması, işçi örgütlenmelerinin tasfiyesiyle birlikte geliştikçe, mutlak olarak fakirleşse bile görel olarak zenginleşebileceğini Türk proleterine kesin deneyimlerle göstermişti. Şimdi, bu emperyalist yüzün ve hegemonik gelişimin sapmaya uğradığını, hayli hayli çökmeye başladığını görmemiz gerekiyor. Evet, Türkiye'de rejimin ürettiği yoğun bir kitle mobilizasyonu var ve hâlâ Erdoğan'ın anlattığı serencama inanılıyor; öte yandan AKP'nin düşmesi gibi bir olayı, sıradan bir hükümet partisinin iktidarı devretmesi olarak düşünemeyiz: Rejimin yarattığı politik mitoloji, Kemalizm'in neredeyse yarım asırdan fazla sürede yaptığını haydi haydi geçti (yoksa yerine geçti mi demeliyiz?). Ancak, Erdoğan'ın kişisel karizmasını düşünürken bunun otoriter bir aurayla şekillendiğini ve sınıfsal bir bireşimin kristal hali olduğunu akıldan çıkarmamalıyız. Bu sınıfsal bireşim iflas etmiş, burjuva fraksiyonları arasındaki güreş toptan bir burjuvazinin iç savaşına dönüşme riski taşıyorsa, Erdoğan'ın "milletin adamı" karizması için de çanlar çalıyor demektir. Plebisiter demokrasi ve kitle mobilizasyonuna dayanan faşizm, kendisini bir askeri diktatörlüğe döndürmeyi deneyebilir ve bunu deniyor da: Son anayasal değişiklik hükümet konfigürasyonunun kendisini yapısal olarak kaydetmesini sağlamak üzere geliştirdiği bir reflekti; yürütme gücündeki inanılmaz artış ve siyasi tekelleşme, burjuvazinin fraksiyonlarının da kapitalist ritimlerde git gide tekelleştiğinin bir semptomu. Bu semptomun hastalık çizelgesini çıkarmak için, AKP'nin pasif devrim koşullarını düşünmemiz gerekiyor; fiziksel ve ekonomik araçlar bakımından alt sınıfların failliğinin bu tekelleşme analitiğinde nasıl soğurulacağı, iktidarın elindeki fiziksel güç araçlarını sistematik olarak nasıl yeniden üretebileceği ve sembolik yeniden üretim piyasalarını nasıl yeniden yapılandıracağı sorularının cevabı, ilk aşamada düşündüğümüz kadar doğrudan ve kolay cevaplara bizi götürmüyor. Öte yandan Türkiye'de üniter bir siyasi tekel ve apolitik parlamentarist ufuk, söylemsel ve kurumsal stratejilerle kendisini sağlamlaştırmaya çalışsa da, yönetici kastın fetiş karizmasını koruyabilmeleri için devrim-restorasyon diyalektiğinde sınıf üstü bir konuma geçmeleri gerekiyor: bu projenin gelip düğümlendiği yer Suriye ve Türkiye'deki politik Kürt varlığının temizlenmesi.

Rojava'da anayasal anlamda özerkliği garanti edilmiş ve Batı ittifakına kapalı bir şekilde bağlı kalması gereken Türkiye'yi Esad-Rusya'nın da desteklemesiyle sürekli olarak rahatsız edebilecek olası bir Kürt gücü, bu türden bir temizliğin mümkün olmadığını gösteriyor. PYD'nin elinde toptan bir devrimci alternatifin olmadığı açık, sol bir iktidarın gündelik hayata işlenmesi ve bölgede status quo'nun dağılma eşiğini gerilimli bir şekilde yükselmesinden başka, orta vadeli olarak kaydedebileceği bir şey şimdilik görünmüyor. Kapitalist

//

Rojava'da anayasal anlamda özerkliği garanti edilmiş ve Batı ittifakına kapalı bir şekilde bağlı kalması gereken Türkiye'yi Esad-Rusya'nın da desteklemesiyle sürekli olarak rahatsız edebilecek olası bir Kürt gücü, bu türden bir temizliğin mümkün olmadığını gösteriyor. PYD'nin elinde toptan bir devrimci alternatifin olmadığı açık, sol bir iktidarın gündelik hayata işlenmesi ve bölgede status quo'nun dağılma eşiğini gerilimli bir şekilde yükselmesinden başka, orta vadeli olarak kaydedebileceği bir şey şimdilik görünmüyor.

sistemin görelî çıkarlarının aşırı çatışması ve üretebileceği kaos ihtimali olmaksızın, böyle bir total devrimci eğilim hiçbir grup açısından fiziksel olarak mümkün de değil. Gene de status quo, en azından Türkiye'nin gittikçe içine çekildiği platformun zayıflatılması anlamında, zayıflatılabilir. Suriye'deki Kürt hareketinin tasfiye edilmediği ve diplomatik olarak korunduğu bir tarihsel uzam, Türkiye'nin Kürtlere karşı mücadelesinde elini zayıflatacak bir pırıltı taşıyor. Bütün bunlarla birlikte HDP parlamenter anlamda Türkiye siyasetinde kendi gövdesini koruyor.

Dokunulmazlıkların kaldırılması ve AKP-MHP(-CHP) ittifakının saldırıları karşısında bu gövde, defansif bir mevziye çekildi. Türkiye'deki devlet idaresinin açık seçik bir krize sürüklendiği bu uğrakta, HDP'nin parlamenter olarak geri çekilme taktiği, iki şekilde değiştirilebilir: ya Türkiye'deki toplumsal muhalefetin aktif bir öznesi olmayan diğer güçlerle bağ kurarak ya da Rojava üzerinden derinleşen bir savaşın ateşkes masasını kurma sözü vererek. 7 Haziran sonrasında Türkiye'deki burjuva demokrat veya sosyalist öznelerin herhangi bir şekilde başarılı bir siyasi yol izleyemediğini gördük. TKP, ÖDP vd. CHP'nin menzilinden çıkamazken CHP de git gide AKP'nin otoriter alanının içine doğru çekildi. Burada türlü itirazlar ya da HDP'ye dair incelikleri ustalıkla kurtarılmış latent-nasyonalist eleştiriler yükselebilir. Hatırlatmamız gerekir ki, siyaset, Lenin'in de dediği gibi, milyonlarla yapılır; HDP'nin dışındaki sol yapılar, siyaseten bir özne değildir ve iradeci bir müdahaleyi gerçekten sergileme koşulları yoktur. Sonuç olarak, HDP dışı muhalefetin verili halde başarılı bir iktidar mücadelesi vermesi imkanı yok. HDP de bunu süreğen haliyle tek başına yapamaz. Ancak ekonomik olarak zora giren ve elindeki sınıf fraksiyonları haritasını analitik olarak tutamayacak bir iktidar, muhalefetin bütün dirençsizliğine rağmen gene de zordadır. AKP tarihin bu saatinden itibaren MHP'nin geometrik ağırlığı karşısında görelî olarak zayıflamaktan ve bu zayıflamayı mümkün olduğunca yavaşlatmaktan başka bir şey düşünemez. Öyleyse geriye ikinci ihtimal kalıyor, yani bir ateşkes masası kurmak ve böylelikle Türkiye genelinde örgütlenme hakkını yeniden kazanarak. Bu noktada 2010'da burjuva demokrat söylemde parlayan ve parlamenter olarak sürekli genişleyen AKP'nin karşısında değil, yanında olmayı tercih eden Kürt hareketi, tıpkı AKP'nin Suriye için herhangi bir ateşkes ya da doğrudan bir pazarlık şansını pragmatik bir art niyetle kullanmayı deneyeceği gibi, güçlerini geliştirmek için geçici bir aralık olarak kullanacaktır. Burada artık HDP'nin kriminalize edilme siyasetinin de kendini tükettiği hatta varıyoruz. Önümüzde tek bir yol var: Politik radikalizmin ilerlemesi gereken ve muhtemel şafağında Türkiye'deki bütün gerici güçlere karşı Kürtlerin hegemonik öznelliğinde gelişen bir madunlar hareketinin diyalektik momenti olmayı becerebilmek.

//

7 Haziran sonrasında Türkiye'deki burjuva demokrat veya sosyalist öznelerin herhangi bir şekilde başarılı bir siyasi yol izleyemediğini gördük. TKP, ÖDP vd. CHP'nin menzilinden çıkamazken CHP de git gide AKP'nin otoriter alanının içine doğru çekildi.

//

Quo vadis Türkiye - 11: HDP neden 24 Haziran'dan zaferle çıktı?

Kürt kamuoyunun geniş bir kesiminin çoğu zaman haklı olarak 'ceket koysan (Kürt oylarıyla) seçilecek' yerlerden aday gösterilip vekil olan, hayatta karşılığı olmayan isimlerin yerine bu sefer Kürt hareketiyle mesafesini saklamayan ama kendi kendini seçtiren, partili olmayan kesimler arasında da heyecan yaratan ve oy getiren bir aday profili ortaya çıktı. Bu noktada Barış Atay'ın, Oya Ersoy'un, Ahmet Şık'ın ve Veli Saçılık'ın ve benzeri isimlerin parti listesinden adaylıkları bu seçimde HDP'nin 'Batı' başarısında ve hatta barajı aşmasında kritik rol oynamıştır.

YEKTAN TÜRKYILMAZ

24 Haziran seçimleri hem devletliğin, egemenliğin MRI'nı çaktı, hem de rejimin geleceğine dair ihtimalleri azalttı, daralttı. Panoramanın iktidar bloku boyutu ve rejimin akıbetine ilişkin olası senaryolar daha sonraki bir tartışmanın konusu olacak, ancak MRI görüntüsünün muhalefet cephesindeki belirgin bir bulgusu rejime karşı en temel direnç bloku olarak HDP'nin popülerliğini ve var kaldığını ispat etmesi oldu. HDP'nin 24 Haziran'da tarihinin rakamsal değilse bile siyasal olarak en önemli sandık başarısına ulaştığını düşünüyorum. Bu yazıda HDP'nin neden sandıktan 'zaferle' çıktığını tartışacağım.

KÜRT HAREKETİNİN KADİM İKİLEMİ

Şüphesiz HDP Türkiye’de olabilecek en yüksek gerilimli bir mecrada siyaset yapıyor. Rejim kaynaklı sistematik şiddet, kadrolarına ve örgütsel ağını çökertmeye yönelik yoğun saldırılar ve kriminalizasyon bir tarafa, gerilimin bir diğer temel ideolojik kaynağı partinin politik programıdır. Halkların Demokrasi Partisi bir yandan kendini Kürdistanlı bir parti olarak tanımlamadan Kürtlerin siyasal birliğinin savunucusu ve legal platformdaki lideri olmak iddiasındadır. Öte yandan ise Kürtlerin siyasal birliğinin temsilcisi olarak Türkiye kamuoyuna ülke çapında uygulanacak bir program önermekte ve ademi merkezîyetçi, çoğulcu ve (radikal) demokratik bir alternatif sunmak çabasıdır.

Bu iki pozisyon arasındaki tansiyonun emareleri parti içerisindeki çekişmelerde veya HDP’ye hem Kürdistanlı cepheden gelen ‘koloni subjesi’ olma eleştirilerinde, hem de Türkiye siyasasından yükselen kuşku dolu ‘sorgulamalarda’ sıkça belirlemekte. Aslında ilk bakışta HDP’nin bu oldukça zor pozisyonuna şüpheli yaklaşmamak mümkün görünmüyor. Belki dünyada birçok anti-kolonyal mücadele kolonici veya egemen topluluğa, ve hatta bütün insanlığa evrensel özgürlük getirmek iddiasında bulunmuştur; ancak Haiti Devrimi’ne kadar uzanıp, yani 18. yüzyılın sonundan başlayıp günümüze kadar bir döküm yaparsak anti-kolonyal mücadelelerin neredeyse istisnasız bir tutarlılıkla nihayetinde değişik versiyonlarda ulusçu, kültürcü ve özcü retoriklere sığlaşmış olduklarını görürüz. Bölge tarihinde ise geç Osmanlı dönemi Ermeni, Bulgar ve Makedon ‘sosyalist’ örgütleri bunun örnekleridir. Diğer taraftan, bu tür anti-kolonyal mücadeleler egemen topluluklar içerisinde muhtemelen yüzdelik ölçüme bile gelmeyecek çok küçük bir kısmı dışında ideolojik sempati, politik destek veya aktif katılım bulamamıştır: Koloni topluluklarını kurtaracak olanın ancak ‘kendi’ elleri olacağı kanısı tekrar, tekrar pekiştirilmiştir.

Bu noktada Kürt Hareketi kesinlikle evrensel bir istisnadır. Şekillendiği 1970’lerden başlayarak en ileri, en saygın birçok kadroları Kürt olmayan topluluklardan gelmiştir. Marksist paradigma içerisinde enternasyonalist dayanışma olarak övünülen bu durum, hareketin post-Marksist yeniden şekillenmesiyle ve özellikle 2000 sonrası ulus-ötesi toplum inşası, devlet-ötesi egemenlik modeli geliştirme çabalarıyla programatik bir ısrara dönüşmüştür. Ve bu ısrar ulusçu, rakip Kürt siyasal kesimleri arasında Kürt toplumunun Kürt siyaseti eliyle yeniden-kolonizasyonu ve hatta Kürt ulusunun önüne gelen tarihsel fırsatları fütursuzca tepmek olarak okundu, okunuyor. Ayrıca, bu tutum hareketin tepesi ile ‘hakiki’ tabanı ve taşıyıcı unsurları arasında hakkaniyetsiz bir güç, nüfuz ve temsilîyet bölüşümü olarak hedef tahtasına oturtuldu; ‘yerel’, ‘otantik’ bir organizasyon olmaktan çok ‘Türk solunun’ gölgesi

//

Kürt Hareketi kesinlikle evrensel bir istisnadır. Şekillendiği 1970’lerden başlayarak en ileri, en saygın birçok kadroları Kürt olmayan topluluklardan gelmiştir. Marksist paradigma içerisinde enternasyonalist dayanışma olarak övünülen bu durum, hareketin post-Marksist yeniden şekillenmesiyle ve özellikle 2000 sonrası ulus-ötesi toplum inşası, devlet-ötesi egemenlik modeli geliştirme çabalarıyla programatik bir ısrara dönüşmüştür. Ve bu ısrar ulusçu, rakip Kürt siyasal kesimleri arasında Kürt toplumunun Kürt siyaseti eliyle yeniden-kolonizasyonu ve hatta Kürt ulusunun önüne gelen tarihsel fırsatları fütursuzca tepmek olarak okundu, okunuyor.

ve 'dogmatik Marksist' eski yöneticilerinin sultanı altında ve onların güncel siyasette karşılığı olmayan ütopyası etkisinde bir hareket. Bu tür tepkilerin kimi zaman HDP içerisinde de seslendirildiğini görmek mümkün. Ne var ki, Kürt Hareketi oldukça pragmatist eğilimlerine rağmen Kürt kamuoyundaki kimi entelektüel ve siyasi çevrelerin bu tenkitlerine oldukça kararlı bir biçimde sırtını çevirdi.

YENİ KOLONİYALİZM, KÜRTLER VE HDP

Kürt Hareketi geçtiğimiz üç yıl içerisinde travmatik bir çatırdama yaşadı. Bu çatırdama Türkiye sınırlarını aşan saiklerle gelişti ve yine sınırları aşan tesirleri oldu. Bunu bir sonraki yazıda detaylı tartışacağım. Bu çatırdamanın HDP seçim listelerinin hazırlanışı üzerinde de etkisi olduğunu düşünüyorum. HDP baskın seçimden önce 'Kürdistani partiler' ile bir ittifak kurmak konusunda pek de ısrarcı olmadı. Yeni kolonyal ilişkiler ağında büyük ölçüde kadro dışı kalan ve konumunu belirlemede zorlanan HÜDA PAR'ın zikzaklı 'barış' imasına da oldukça mesafeli yaklaştı. Kürt illerindeki listelere bakıldığı zaman çok dikkat çekici olan 7 Haziran ve 1 Kasım aday profiliyle olan belirgin farkları: Birincisi 'belediye' geçmişli olan isimler neredeyse tümünden liste dışı bırakılmışlardı. İkincisi, Cumhuriyet erken dönemi Kürt direnişleriyle anılanlar dışında geleneksel ileri gelenler grubuna dahil edilecek kimseye rastlanmıyordu. Üçüncüsü 'dindar' ve hatta 'din-adamı' adaylar vardı, ancak muhafazakârlar dışlanmıştı. Dördüncüsü, Kürtler arasında HDP kendi geleneği dışındaki isimlere, İmam Taşcier hariç, listede yer vermemişti. Beşincisi, yaş grubu olarak belirgin biçimde daha genç bir aday profili vardı.

HDP Kürt bölgelerinde seçimlere 7 Haziran ve hatta 1 Kasım'a göre çok daha dezavantajlı bir ortamda girdi: Rejim HDP'yi o denli hedefine yerleştirmişti ki, en üst ağızlardan partinin cumhurbaşkanı adayı gösterebilmesi ve barajı aşması durumu 'terörizm' vakası olarak nitelendirildi. Kürt hareketinin travmatik çatırdamasının ve Kürt bölgelerinde rejimin inşa etmeye çalıştığı yeni kolonyal nizamın da HDP'nin sandık gücü üzerinde çok olumsuz etkileri olduğu açıktır. Rejim bir süredir bu yeni nizamı insanın temel şartı olarak Kürtler arası siyasal, sosyal ve ekonomik dayanışma ağlarını tasfiye etmek çabasıdadır; ve bu yönde başka hiçbir alanda olmadığı kadar sistematik ve hummalı bir faaliyet sürdürmektedir. Bu bağlamda HDP'yi 1 Kasım'dan bile daha dezavantajlı kılan bir başka etken ise neredeyse kazandığı bütün belediyelere el konulan partinin artık kaynak dağıtıcı durumunda olmamasıdır. Kısacası HDP Kürt bölgelerinde Kürtlerin siyasal birliğinin ve taleplerinin savunucusu olmak dışında vaat edeceği veya destekçilerini mükâfatlandıracağı olanaklardan mahrum olarak sandık başına gitti.

//

HDP'yi 1 Kasım'dan bile daha dezavantajlı kılan bir başka etken ise neredeyse kazandığı bütün belediyelere el konulan partinin artık kaynak dağıtıcı durumunda olmamasıdır. Kısacası HDP Kürt bölgelerinde Kürtlerin siyasal birliğinin ve taleplerinin savunucusu olmak dışında vaat edeceği veya destekçilerini mükâfatlandıracağı olanaklardan mahrum olarak sandık başına gitti.

//

// HDP seçmenlere, taraftarlarına veya destek ifade etmek isteyenlere imkan, kaynak vaat etmek bir yana (bazı bölgelerde oldukça yakın ve yüksek) ancak risk 'dağıtılabilir' bir halde 24 Haziran'ı karşıladı. Ve bu koşullar altında parti açısından mümkün olabilecek ey iyi tablolardan birine ulaştı. //

Ayrıca, HDP kapsamlı bir seçim kampanyası yürütemedi; ana-akım medyada neredeyse hiç yer bulamadı. Seçim barajını aşamamasının ne kadar karanlık bir sonucu olacağını vurgulamak dışında seçime özgü yeni bir program da sunmadı. Bütün bunlara rağmen önceki iki seçimde sandık egemenliğini kazandığı illerdeki konumunu 3-13 puanlık düşüşle de olsa büyük ölçüde korudu. HDP en dramatik oy kaybını Mardin, Şırnak ve Hakkâri'de yaşadı. İlginçtir ki Şırnak ve Hakkâri, partinin 7 Haziran'dan 1 Kasım'a Kürt bölgelerindeki dramatik oy kaybından neredeyse hiç etkilenmeyen iki il idi. Bu sert düşüş bu illerde belirgin biçimde azalan katılım oranı, şehir yıkımları ve göç, ve artan baskılar kısmen açıklasa da, daha yakından incelenmeyi hak ediyor.

Böylesi koşullar altında Kürt illerinde sandıktan çıkan sonucun HDP için çok büyük bir başarı, rejimin yeni kolonyal siyaseti açısından ise şevk kırıcı olduğu açıktır. Çünkü, baskının, şiddetin ve çaresizleştirilenin toplumsal hareketleri, yani doğrudan tepki, isyan tetikleyeceği artık çok eskilerde kalmış oldukça mekanik ve indirgemeci varsayımlardır. Detaya girmeden söylersem karşı koyuş, protesto, başkaldırı, devrim esas olarak olanaklar yapısına koşulludur. Bu örnekte ise, HDP seçmenlere, taraftarlarına veya destek ifade etmek isteyenlere imkan, kaynak vaat etmek bir yana (bazı bölgelerde oldukça yakın ve yüksek) ancak risk 'dağıtılabilir' bir halde 24 Haziran'ı karşıladı. Ve bu koşullar altında parti açısından mümkün olabilecek ey iyi tablolardan birine ulaştı. Üç temel sonuç bu büyük 'zafere' işaret ediyor: 1) Kürtlerin siyasal birliğin korunması, bir başka deyişle yeni kolonyal nizam için mahrumiyet ve bağımlılıkla 'tedip' edilmek istenen Kürtlerin kolektif taleplerindeki ısrarı; 2) Partinin bu birliğin Türkiye siyasetindeki temsilcisi olması durumunu sürdürmesi; 3) Bu bağlamda Kürt siyaseti içerisinde bağımsız adaylar veya partiler düzeyinde yeni rakiplerin ortaya çıkmaması, var olanların kayda değer bir varlık, gelişim göstermemesi.

Bu noktada MHP'nin 'şaşırtıcı' Kürdistan performansı üzerine bir parantez açmak isterim. Artık bir asrı aşan kolonyal nizamın bir sonucu ve böylesi bir nizam içerisinde 'barış' içerisinde yaşamının bir şartı devlet içindeki değişimlere, güç dengelerindeki oynamalara duyarlı ve hatta onlar hakkında önsözli olmaktır. Bu bir yanıyla güvenlik ve 'otonomi' sağlayacak, diğer yanıyla da patronaj ilişkilerinden, yani kaynak dağıtımından hisseleri garanti altına alacaktır. Dolayısıyla on yıllardır Kürdistan sandık sonuçları bir tek direnişin yankısını ölçen bir desibel metre değil aynı zamanda iktidar bloku içerisinde farklı siyasi aktörlerin güçlerini tartan ve sezen hassas bir terazi olmuştur. Esasen, Kürt illerinde ana-akım siyasi partilerin çok köklü gelenekleri yoktur; partiler meşruiyetlerine ve popüleritelerine devlet kudretini, kuvvetini ve olanaklarını kontrol edebilmeleri nispetinde ulaşmışlardır. 24 Haziran'da bu durumun bir

yeni örneğini görüyoruz. MHP'nin devlet içerisindeki sessiz ve derinden yükselişi, savaş siyasetinde ısrar ve parti kadrolarının bu savaş gücü içerisindeki orantısız temsili Türkiye genelinde oy kaybeden partinin Kürt illerinde belirgin yükselişine yol açtı. Bu artışın bir tek bölgede güvenlik güçlerinin sayıca artmasıyla açıklanabileceğini sanmıyorum. Kaldı ki, bu güçler içerisinde partinin söylem olarak artık pek de ayrıştırılmaz ortağına göre daha fazla destek görür olması da savaş bürokrasisi içerisinde de MHP'nin yükselişine işaret ediyor. Hakeza usulsüzlük iddiaları da aynı kapıya çıkıyor; bu iddiaların tümünden doğru olduğunu varsaysak bile 'hile' yapabilecek konumdaki aktörlerin neden MHP lehine bu tercihi yaptığı yine aynı cevaba götürüyor bizi. Özellikle Urfa, Van gibi hem savaşın ve gerilimin en şiddetli yaşanmadığı ve hem de Kürt bölgelerinde patronaj ilişkilerinin en önde gelen merkezlerinde MHP'nin kayda değer yükselişi durumun bir tek asker-polis oylarıyla açıklanamayacağına bir delildir; patronaj imkanlarından faydalanmak isteyen farklı kimlikli 'sivil' kesimlerden de bir miktar destek bulduğuna işaret etmektedir.

HDP'YE BARAJI KİMLER AŞTIRDI?

Şimdi HDP'nin Türkiye performansına geçerseniz, çok çarpıcı bir sonuçla başlamak isterim. Aşağıda okuyacaklarınız seçim sonuçlarını iller, ilçeler, mahalle/köyler ve kimi durumlarda sandıklar bazında inceleyerek ulaştığım yargılardır. Ancak, sistematik kantitatif (sayısal?) bir araştırma yaptığım iddiasında olmadığımı belirtmek isterim.

Parti Kürt bölgeleri dışında (yani Kürtlerin nüfusun belirgin bir kısmını veya çoğunluğunu oluşturduğu ve rejimin yeni kolonyal nizamının hedefinde olan iller dışında) bütün illerde (yerleşik / otokton Kürt nüfusu olan Kırşehir hariç) 1 Kasım seçimlerine göre oylarını farklı nispetlerden arttırarak çıktı; ancak böylelikle rejimin mümkün olan her araçla çabaladığı HDP'yi baraj altında bırakma stratejisi hüsrana uğradı. Bu başarıda özellikle büyük rol oynayan partinin en yüksek rakamlara ulaştığı 7 Haziran seçimlerine göre bile daha yüksek oy aldığı iller ve ilçeler oldu. HDP aralarında İstanbul ve İzmir'in de olduğu on dokuz ilde 7 Haziran'a göre daha yüksek oranda oy aldı. Bunlardan Amasya, Artvin, Çorum, ve 'Hatay' illerinde HDP oyu 7 Haziran'a göre %50'nin üzerinde bir artış gösterdi. Artvin'deki yükselişi (devrimci) sol kesimler arasında partiye olan yeni bir ilgiye işaret ediyor. HDP'nin kimi ilçe ve mahallelerde 7 Haziran'a göre oylarını üçe katladığı 'Hatay'daki' durum ayrıca değerlendirilmeyi gerektiriyor; ancak burada da Kürt göçmenlerin yaşadığı Arsuz, İskenderun, Dört Yol gibi ilçelerde HDP oylarında belirgin bir oynama görülmediğinin altını çizmek gerekir. Kısacası ildeki çarpıcı artış Kürt olmayan grupların desteğinden kaynaklanıyor.

Kalan yerler için il genelinden inip ilçe ve hatta köy sandıkları seviyesinde bakınca resim daha da netleşiyor. Yine 7 Haziran'a kıyasla Almus (Tokat), Zile (Tokat), Gümüşhacıköy (Amasya), Divriği (Sivas), Kangal (Sivas), Ortaköy (Çorum), Mecitözü (Çorum), Merkez ilçe (Çorum) gibi ilçelerde %50'nin çok üzerinde oy artışları göze çarpıyor. Bu ilçelerin bir ortak özelliği yoğun Kızılbaş nüfusuna sahip olmaları. Tabii ki Kızılbaş ve Kürt illaki birbirlerini dışlayan (özellikle Çorum ve Sivas ilçelerinde) kategoriler değil ancak mahalle/sandık bazında bakıldığında Türk/Türkmen Kızılbaş seçmen arasında da HDP'ye dikkat çekici bir yakınlaşma olduğu görülüyor.

Oran olarak ifade edildiğinde oldukça yüksek görünen artışın sayıca veya yüzde olarak belki çok kayda değer seviyelere ulaşmadığı düşünülebilir. Ancak bu saydığım yerlerdeki belirgin artış oldukça önemli bir veridir çünkü metropollere büyük göç veren bu yörelerden insanların (HDP'ye oy vermenin daha az 'yük' ve risk getireceği) büyük şehirlerde nasıl bir seçim tercihi yapmış olacakları konusunda çok önemli ipuçları sunuyor. HDP'nin baraj altında kalmasını engelleyen ve hatta onu 1 Kasım seçimlerinden daha yüksek bir orana ulaştıran oyların büyük ölçüde geldiği iki ile İzmir ve özellikle de İstanbul sandıklarına daha yakından baktığımızda yukarıdaki varsayımın çok yerinde olduğunu görüyoruz. İstanbul'da partinin oy deposu denilebilecek 1990'larda zorunlu göçler ile oluşan Bağcılar, Sancaktepe, Sultanbeyli, Arnavutköy, Güngören gibi ilçelerdeki Kürt gettolarında HDP'ye destekte 1 Kasım'a göre bir toparlanma görünse de oranlar 7 Haziran'ın altında kaldı. Ancak Ataşehir, Avcılar, Gaziosmanpaşa, Kartal, Sarıyer, Ümraniye gibi ilçelerde yukarıda saydığım bölgelerden Kızılbaş nüfusunun yoğunlaştığı mahalle sandıklarda ise 7 Haziran'a göre bile belirgin bir artış göze çarpıyor. 7 Haziran'a göre belirgin yükselişin olduğu diğer ilçelerin başında ise sokak muhalefetine desteğin yüksek olduğu Beşiktaş ve Kadıköy önde geliyor; HDP Bakırköy, Beylikdüzü, Çekmece ve Şişli ilçelerinde de kayda değer yükseliş yaşadı. Son olarak parti İstanbul'da en yüksek oy oranına bu sefer yoğun Kürt yerleşim gölgesi Esenyurt'ta değil özellikle Ermeni nüfusunun nispeten yüksek olduğu Adalar'da ulaştı.

Maalesef seçim sonrasında HDP'nin performansı üzerine derinlikli bir inceleme ortaya çıkmadı. Kimi kamuoyu araştırma şirketi yöneticileri 'CHP'den HDP'ye kayan oy %0.5'i aşmaz' gibi analitik bulgu ve önermelerden yoksun ve hatta manipülatif sayılabilecek açıklamalar yaptılar. Çok daha nüanslı ve nitelikli bir değerlendirme yapan cilekağacı.com ise HDP oylarının bölgeler arasında yayıldığını, parti seçmeninin oldukça sadık davrandığını ve CHP'den sanıldığı kadar büyük bir oy akışının gerçekleşmediğini iddia etti. Buradaki metodolojik sorun HDP'ye oy verenlerin bir önceki seçimde oy attıkları parti üzerinden aynılaştırılıp aralarındaki farklar hesap edilmeden

//

7 Haziran'a göre belirgin yükselişin olduğu diğer ilçelerin başında ise sokak muhalefetine desteğin yüksek olduğu Beşiktaş ve Kadıköy önde geliyor; HDP Bakırköy, Beylikdüzü, Çekmece ve Şişli ilçelerinde de kayda değer yükseliş yaşadı. Son olarak parti İstanbul'da en yüksek oy oranına bu sefer yoğun Kürt yerleşim gölgesi Esenyurt'ta değil özellikle Ermeni nüfusunun nispeten yüksek olduğu Adalar'da ulaştı.

//

analize dahil edilmeleridir. 'CHP seçmeni' gibi homojen bir kategori olduğunu var sayan analizlerin kaçınılmaz olarak ideolojik ve etnografik belirginlikleri silikleşiyor.

Şimdi soruyu 'HDP'ye hangi partiden ne kadar oy geçti?', veya 'CHP'den HDP'ye ne kadar 'emanet' veya 'destek' oyu gitti?' yerine 'HDP, nasıl oldu da temel oy desteğini oluşturan Kürdistan'da 1 Kasım'a göre iller bazında üç ile on üç puan arası oy kaybetmesine rağmen ulusal ölçekte %10.8 olan oy oranını %11.7'ye çıkarabildi?' şeklinde sorarsak izah gücü daha yüksek cevaplara ulaşabiliriz. Bu soruya partinin metropollerdeki 1990'lar sonrası oluşmuş Kürt yerleşim alanlarında belirgin bir yükseliş göstermediğini de eklemek gerek. Cevabımı doğrudan vereyim: HDP yukarıda bahsettiğim oy kayıplarını kapatıp 1 puan daha yüksek bir sonuca ulaşabilmesi için kalan bölgelerde oylarını 1 Kasım'a göre en az %20 nispetinde arttırması gerekiyordu. Bu artış üç kaynaktan geldi: 1) Çoğulcu seküler, sol/sosyalist ve devrimci çevreler ve onların nüfuz alanları; 2) 1 Kasım'a göre belirgin olmasa da artan 'Batı' Kürt oyları; 3) Farklı etnik kimliklerden Sünni olmayan gruplar (Kızılbaş, Alevi); 4) İlk kez oy kullanan genç seçmenler.

CHP'den HDP'ye rastsal veya taktiksel oy akışı oldukça düşük seviyelerdedir. AKP veya diğer çevrelerden/partilerden gelen ufak seviyedeki oyları da bir kenara bırakırsak, geriye kalan yukarıda sıraladığım dört grup aslında birbirlerini dışlayan kategoriler değildirler. Bir ortak yanları ise HDP'nin kuruluşundan bu yana politik projesine dahil etmeye çalıştığı temel gruplar olması. Kısacası bu dört grup halkların çoğulcu özyönetimi ve (radikal) demokrasi programının en doğru hedeflediği kesimlerdir Dolayısıyla HDP'nin edindiği bu destek programatiktir; HDP öncesine de uzanan bir ısrarın sonunda filizlenmesi, meyve vermesidir.

HDP NEYİ BAŞARDI? HDP'Yİ NELER BEKLİYOR?

Peki parti yaygın ve popüler söyleyişle 'Türkiyelileşme' iddiasına neden bu seçimde daha fazla yaklaştı? Nasıl oldu da oy portföyünü bu denli yayabildi? Birbirinden farklı konumlanmış grupları yan yana getirebildi? Bu soruların cevabını kısmen iktidar cephesinin düne kadar kendilerini muhalif de olsalar anaakım veya sistem içerisinde gören kesimleri marjinalleştirme, kriminilize etme ve saldırgan bir otoriterlikle sessizleştirme siyasetine tepki olarak okumak mümkün. Ancak daha önemli iki faktör Kürt hareketinin Ortadoğu siyaseti ve HDP'nin 24 Haziran seçimleri öncesi geliştirdiği yeni ittifaklar ve 'Batı'daki' aday profilidir.

//

HDP yukarıda bahsettiğim oy kayıplarını kapatıp 1 puan daha yüksek bir sonuca ulaşabilmesi için kalan bölgelerde oylarını 1 Kasım'a göre en az %20 nispetinde arttırması gerekiyordu. Bu artış üç kaynaktan geldi: 1) Çoğulcu seküler, sol/sosyalist ve devrimci çevreler ve onların nüfuz alanları; 2) 1 Kasım'a göre belirgin olmasa da artan 'Batı' Kürt oyları; 3) Farklı etnik kimliklerden Sünni olmayan gruplar (Kızılbaş, Alevi); 4) İlk kez oy kullanan genç seçmenler.

//

//

HDP, 7 Haziran seçimlerindeki 'barış/çözüm sürecinin' devam edeceğini varsayarak hazırlanan özellikle 'Batı'da' ve 'Batılı' adayların karnavalesk profili yerine bu sefer belirsiz ve oldukça türbülanslı geçeceği muhtemel bir siyasal gelecek öngörüsüyle şekillenmiş 'mücadeleci' bir profil ortaya çıktı. Özellikle 'flash' adayların bir ortak yönü Kürt hareketini patronajı kabullenip onaylayan isimlerden değil, rejime karşı ödünsüz karşı durmuş, onun hışmına uğramış ve buna rağmen pozisyonlarında ısrar etmiş simalardan oluşuyordu. Ayrıca eklemek gerekir ki bu isimler doğrudan kurumsal/organizasyonel bağları olmayanları da dahil 'sokakta' karşılığı, yankısı olan isimlerdi.

Bu bağlamda CHP'ye geri dönersem iktidar çevrelerince de dolandırılan 'CHP'lilerin CHP'li kalıp HDP'ye 'destek' oyu attıkları' iddialarının bir dolayımı da CHP'deki erimenin ne kadar çarpıcı olduğunu saklamalarıdır. CHP oldukça muhafazakar bir hatta siyaset yapmaya devam etmekte. Ne var ki her geçen gün kendi tabanı içerisinde 'muhafaza' edilecek bir şey kalmadığını fark eden ve rejimin kendilerine yönelimlerinden tedirgin olan daha geniş kesimler ortaya çıkıyor. Ve bu kesimlerin en endişeli ve dinamik unsurları, açık ki, muhafaza nafilesi yerine, yeni bir toplum ve siyaset projesinde konumlanmak istiyorlar. Böylelikle yolları HDP ile kesişiyor. Kısacası önceden CHP'ye oy verip bu seçimde HDP'ye yönelenlerin büyük kısmının tutumu programatik ve hatta politik konumlanma olarak uzun vadeli yani stratejiktir.

Kürt hareketinin Ortadoğu siyasetini daha sonra detaylı inceleyeceğim ancak burada kısaca özetlersem ulusalcı bir çizgiden uzak durması ve ısrarla çoğulcu bir sekülerizm programına sadık kalmasının Türkiye'deki Sünni olmayan kesimlerin HDP'ye yönelmesinde kısmen etkili olduğunu düşünüyorum. Ancak şüphesiz en önemli etken HDP'nin özellikle Türkiyeli sol çevrelerle geliştirdiği yeni tür ilişkidir. Evet, Kürt hareketinin Türkiye solu ile münasebeti ve de gerilimi oldukça eski ve çetrefilli bir hikayedir. Birçok eleştirisine rağmen Kürt hareketi sol içerisinde destek bulma ısrarından hiç vazgeçmedi. Ne var ki, Türkiye solu ile yatay bir ilişki kurmayı başardığını söylemek güç; sol kesim arasındaki irili-ufaklı liasonlarından/irtibatlarından olmazsa olmaz bir onay bekleyen ve karşılığında patronaj sunan ilişkilene denklemleri farklı açılım çabalarına rağmen esastan değişmemiştir. HDP, 24 Haziran seçimlerinde bu kurguyu temelden değiştiren adımlar attı. 7 Haziran seçimlerindeki 'barış/çözüm sürecinin' devam edeceğini varsayarak hazırlanan özellikle 'Batı'da' ve 'Batılı' adayların karnavalesk profili yerine bu sefer belirsiz ve oldukça türbülanslı geçeceği muhtemel bir siyasal gelecek öngörüsüyle şekillenmiş 'mücadeleci' bir profil ortaya çıktı. Özellikle 'flash' adayların bir ortak yönü Kürt hareketini patronajı kabullenip onaylayan isimlerden değil, rejime karşı ödünsüz karşı durmuş, onun hışmına uğramış ve buna rağmen pozisyonlarında ısrar etmiş simalardan oluşuyordu. Ayrıca eklemek gerekir ki bu isimler doğrudan kurumsal/organizasyonel bağları olmayanları da dahil 'sokakta' karşılığı, yankısı olan isimlerdi.

Dolayısıyla Kürt kamuoyunun geniş bir kesiminin çoğu zaman haklı olarak 'ceket koysan (Kürt oylarıyla) seçilecek' yerlerden aday gösterilip vekil olan, hayatta karşılığı olmayan isimlerin yerine bu sefer Kürt hareketiyle mesafesini saklamayan ama kendi kendini seçtiren, partili olmayan kesimler arasında da heyecan yaratan ve oy getiren bir aday profili ortaya çıktı. Bu noktada Barış Atay'ın, Oya Ersoy'un, Ahmet Şık'ın ve Veli Saçılık'ın ve benzeri isimlerin parti listesinden adaylıkları

bu seçimde HDP'nin 'Batı' başarısında ve hatta barajı aşmasında kritik rol oynamıştır.

Dolayısıyla HDP yazının en başında tarif ettiğim gerilimi, yani Kürdistani bir parti olmadan Kürtlerin siyasal birliğinin temsilcisi olmak ve radikal demokrasi, çoğulculuk ve özyönetim programı etrafında Türkiye muhalefetine en temel ve dinamik adresi olmak arasındaki tansiyonu büyük ölçüde dindirmiş ve hatta uzlaştırmış görünüyor. Çünkü iki tarafa da sunacağı ikna edici ve ayakları yere basan argümanlara sahip: 'Batı'ya' Kürtlerin kolektif hak taleplerindeki ısrarını, Kürt kamuoyuna ise somut, sokakta ve mücadelede karşılığı olan bir yatay ittifak...

Şüphesiz 24 Haziran'da HDP böylesi bir ittifak siyasetiyle rejimin arzularını hüsrana uğratmış, sandıktan büyük bir zaferle çıkmıştır. Ancak ülkede 7 Haziran sonrası her sandık değerlendirmesi ve analizinin bir paradoksu varsa o da meşruiyeti gayet sorunlu bir durumu normalleştirmesidir. Dolayısıyla, bunu akılda tutarak ve sandığı bir sonuç değil despotizme karşı direnişte bir süreç ve araç olarak ele almak daha yerinde bir tutum olacaktır. Son olarak evet HDP büyük bir zafere imza atmıştır ancak Türkiye siyasetinin önündeki oldukça karanlık ve fırtınalı ihtimallerin partinin siyaset yapma düzlemini ve hatta kendisini ortadan kaldırabileceğini unutmamak gerekir. Ve belki de hepsinden çok daha belirleyici olacak, Kürt hareketinin kırk yıldır muhtemelen en riskli bir dönemden geçtiğini de eklemek gerek. Kürt hareketinin çatırdaması ve önündeki oldukça çetrefilli ihtimaller ise bir sonraki yazının konusu olacak...

Türkiye-Yunanistan-Kıbrıs: Isınan üçgen

Kıbrıs meselesinin ötesinde şimdi münhasır ekonomik bölge sorunu başta olmak üzere deniz alanları üzerindeki anlaşmazlık konuları Ege ve Doğu Akdeniz'de artık iç içe geçmiştir. Diğer bir deyişle, deniz altı petrol ve doğal gaz kaynakları nedeniyle şimdi alev almaya hazır bir Türkiye/KKTC-Yunanistan-GKRY üçgeni oluşmuş bulunmaktadır.

FARUK LOĞOĞLU

Bugünlerde, dış politikada toplum olarak dikkatimiz daha çok Zeytin Dalı operasyonu başta olmak üzere Suriye'deki gelişmeler üzerinde yoğunlaşmakta. ABD'yle ilişkilerimiz de keza sıkça gündeme gelmekte. Ancak sahadaki olaylara göre arada bir gazete manşetlerine taşınmakla birlikte, Türkiye için Yunanistan ve Kıbrıs bağlantılı ve en az Suriye'de olanlar kadar endişe verici gelişmeler kamuoyunda yeterince tartışılmamakta.

Oysa Yunanistan'la Ege'deki anlaşmazlıklarımız tekrar alevlenmekte, sorunlara yenileri eklenmekte, gerginlik sürekli artmaktadır. Son olarak sınırı geçen iki Yunan askerinin tutuklanması ilişkileri daha da germiştir. Öte yandan, Kardak kayalıklarında sürtüşmeler aralıklarla devam etmiş, şimdi de taraflar Ege'de üstelik hassas alanlarda karşılıklı geniş çaplı askeri tatbikatlar yapacaklarını ilan etmişlerdir.

19 MART 2018

//

Diğer bir deyişle, uzunca bir süredir alışlagelmiş sınırlar içinde cereyan eden Türk-Yunan gerilimi şimdi silahlı çatışma ihtimalini de içeren farklı bir boyutta seyretmektedir. Türk ve Yunan yetkililerinin karşılıklı söylemleri de tansiyonu ayrıca yükselmektedir.

Aynı zamanda, Doğu Akdeniz’de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin (GKRY) deniz altındaki enerji kaynaklarına ilişkin tek yanlı tasarrufları Türkiye ve KKTC’nin tüm uyarılarına rağmen sürmektedir. Son olarak, İtalyan petrol şirketi ENI’nin sondaj gemisi, Türk Deniz Kuvvetleri tarafından engellenmiş ve GKRY’nin sözde ruhsatlandığı parselden 23 Şubat’ta ayrılmıştı.

Dışişleri Bakanlığı da tepkisini GKRY’nin “adanın yegâne sahibi gibi davranarak tek yanlı faaliyetlerini sürdürmesinin kaygı verici ve kabul edilemez” olduğunu vurgulayarak belirtmişti. Ancak bu sefer de (sabık Dışişleri Bakanı Tillerson’un eski başkanı olduğu ABD Şirketi) ExxonMobil ile Türkiye’nin kol kanat gerdiği Katar’ın yine Rumların tek taraflı ruhsatıyla bölgede araştırma yapacağı haberleri basında yer almakta.

Siyasi planda, ABD ve AB ülkeleri “meşru hükümet” olduğu bahanesiyle GKRY’ni desteklemektedirler. Nitekim Avrupa ve Avrasya Konularından Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Wes Mitchell, 16 Mart’ta Kıbrıs’a yaptığı ziyarette doğal gaz ve petrol araştırma konularında ABD’nin GKRY’nin yanında olduğunu açıklamış, Kıbrıs Türklerinin haklarından söz etmemiştir. Amerikan yönetimi ve Amerikan şirketlerinin bu tutumları Türkiye ile ABD’yi bir de Doğu Akdeniz’de karşı karşıya getirebilecek bir potansiyel taşımaktadır. Gidişat, Doğu Akdeniz’de ciddi bir krizin kapıda olduğunu göstermektedir.

Diğer bir deyişle, uzunca bir süredir alışlagelmiş sınırlar içinde cereyan eden Türk-Yunan gerilimi şimdi silahlı çatışma ihtimalini de içeren farklı bir boyutta seyretmektedir. Türk ve Yunan yetkililerinin karşılıklı söylemleri de tansiyonu ayrıca yükselmektedir.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Akar’ın bu bağlamdaki bir açıklaması – 9 Şubat 2018 – özellikle dikkat çekicidir. “Türk Silahlı Kuvvetlerimiz, tüm denizlerimizde ülkemizin ve milletimizin uluslararası hukuk ve anlaşmalardan kaynaklanan hak ve menfaatlerinin korunması konusunda da kararlıdır... Sadece Kardak değil, tüm Ege’yi kapsayabiliyoruz. Hem Afrin’de operasyon yapabilecek, hem de aynı anda Doğu Akdeniz ve Ege’yi kontrol edebilecek güce sahibiz.” Bu çıkış bile sıcak çatışma ihtimalinin de hesaplanmakta olduğunu, en azından masada tutulduğunu açıkça göstermektedir.

Dolayısıyla, ortada yeni bir durum vardır. Kıbrıs meselesinin ötesinde şimdi münhasır ekonomik bölge sorunu başta olmak üzere deniz alanları üzerindeki anlaşmazlık konuları Ege ve Doğu Akdeniz’de artık iç içe geçmiştir. Diğer bir deyişle, deniz altı petrol ve doğal gaz kaynakları nedeniyle şimdi alev almaya hazır bir Türkiye/KKTC-Yunanistan-GKRY üçgeni oluşmuş bulunmaktadır.

Karşılıklı gayretlere rağmen Ege sorunlarının uzun yıllardır çözülmediği bir vakiadır. Batı Trakya'ya ilişkin meseleler de çözümsüz durmaktadır. Şimdilerde Yunanistan'ın iade etmeyi reddettiği darbe şüphelisi askerler, Türkiye'nin tutukladığı Yunan askerleri ve Lozan Antlaşması'na ilişkin tartışmalar gündemi daha da ağırlaştırmıştır.

Türkiye'nin Ege'de, KKTC'yle birlikte Doğu Akdeniz'de hayati önemde egemenlik hukuk ve hakları vardır. Yunan ve Rum tarafı, AB üyelikleri ve GKRY'nin uluslararası toplum tarafından "meşru hükümet" olarak tanınması avantajını kullanarak Ege ve Doğu Akdeniz'de oldu-bittiler yaratarak tek yanlı hedefleri doğrultusunda mesafe almaya kalkışmaktadır. Almışlardır da. Bu bağlamda, GKRY son yıllarda boş durmamış, Mısır (2003), Lübnan (2007) ve İsrail'le (2010) münhasır ekonomik bölge alanlarını kapsayan anlaşmalar imzalamıştır. Özellikle Yunanistan, GKRY, Mısır ve İsrail arasında enerji alanındaki işbirliği geleceğe yönelik iddialı adımlarla ilerlemektedir. Türkiye Rum tarafının hukuksuz eylemlerine ilgili ülkeler ve BM nezdinde itirazlarda bulunmuş, fakat bu olumsuz seyri durduramamıştır. Türkiye ile İsrail arasında doğal gaz ortak projeleri için sürdürülen görüşmelerde ise net bir sonuca varıldığına dair bir emare henüz yoktur.

Her hâlükârda Türkiye -KKTC'yle birlikte- haklarının çiğnenmesine izin vermemekte kararlıdır. Ancak Türkiye'nin hak ve hukukunu uluslararası toplumun konuya Rumlar lehine olan genel bakış açısı ışığında tek başına savunma durumunda kalacağı için tepkilerinin çok sert ve kapsamlı olması galip ihtimaldir. Çünkü artık bıçak kemiğe dayanmıştır. Dolayısıyla, herhangi bir olay veya yanlış anlama nedeniyle süratle kontrolden çıkabilecek bir gerilim sarmalıyla karşı karşıya bulunmaktayız.

Ne yapılmalıdır? Savaşa gidilmeyecekse, çıkış yolu müzakere ve uzlaşdır. Unutmayalım ki çatışmalar neticesinde elde edilecek sonuçlar, konu petrol ve doğal gaz olduğu için, hiçbir taraf lehine kalıcı ve sürdürülebilir olmayacaktır. Bu itibarla, önce yaygın ve sürekli bir kamu diplomasisi atağı ile Ege ve Doğu Akdeniz'e ilişkin tezlerimiz bölge ülkelerinden başlayarak ilgili üçüncü çevrelere tekrar anlatılmalıdır. Suriye, Filistin –deniz kıyısı vardır-, Lübnan, İsrail ve Mısır'la geliştirilmiş somut projeler zemininde görüşmeler yapılmalı, Türkiye'nin daha elverişli, güvenilir bir ortak olacağı vurgulanmalıdır. Diplomatik atağa paralel olarak doğal gaz ve petrol kaynakları meselesinin Türkiye, Yunanistan, KKTC ve GKRY arasında doğrudan, ayrı ve bağımsız bir konu olarak öncelikle görüşülmesi önerilebilir. Yapılabildiği ve sonuç alınabildiği takdirde bu, hem Kıbrıs meselesi hem diğer Ege sorunlarının çözümüne de katkı verir. "Diplomasi savaşın başka yöntemlerle devamıdır" gerçeğinden hareketle, önce diplomasiye şans arayalım. Aksi halde, tehlikeli biçimde ısınmaya başlayan Ege ve Doğu Akdeniz'in suları tüm taraflar için ciddi risklere gebe.

Eşitlik ve farklılık arasında Kürt siyaseti: Sosyolojik bir bilanço

Kürt siyasetinin orta sınıfların bireyselleşen özgürlük (özerklik talebi) talebi ile yoksul Kürtlerin fiili komünal eşitlik talebi (demokrasi talebi) arasında sıkıştığını görüyoruz. Böylece, bir yandan özerklik vaadi ile -gittikçe çeşitlenen- farklılığın fiili denetimi arasında, diğer yandan eşitlik vaadi ile -gittikçe orta sınıflaşan- sivil yönetim arasında, çok katmanlı bir çatlağın meydana geldiğini söyleyebiliriz.

Cumhuriyetin Kürt politikası Edward Said'in (1979) Filistin meselesi için dillendirdiği ama sömürge idaresinin beynelmilel rasyonalitesini de ifade eden "dışlanan mevcudiyet" veya "yok sayılan mevcudiyet" nosyonu çerçevesinden açıklanabilir (1). Said, sömürge rejimlerin yerli halkların işlevsel yokluğu veya inkarı üzerinden şekillendiğini belirtir. Yerli halkların, antropolojik bir mevcudiyet olarak var olduklarının bilinmesine karşın, -sanatsal, akademik, siyasi, tarihi ve hukuki gibi- temsiliyet ala-

BÜLENT KÜÇÜK

19 OCAK 2018

//

Peki, toplumsal tabanı bu kadar genişlemiş ve protesto konusunda bunca deneyim sahibi olan bir toplumsal hareketin rejimin çatışma siyasetini boşa çıkaracak geniş çaplı ekstra-legal bir sivil karşı duruş ortaya koy(a)mamasını sosyolojik olarak nasıl açıklayabiliriz? Böylesi bir müşterek siyaseti imkansızlaştıran yapısal paradokslar nelerdi?

nında yok sayılarak bitkisel bir hayata indirgenmeleri, bütünüyle içeride ve burada olanın dışarıda tutulması Said'e göre (post-) kolonyal rejimlerin temel karakteristik yapısıdır(2). Üstelik, bu rejimler ötekini (mekânsal ve sınıfsal olarak) ayrıştırıp simgesel dünyada yok sayarken, bütün bu kötülöklere ve acılara kayıtsız kalarak rejime onay veren, egemen nüfustan devşirdiği popüler bir öznelliğin pedagojik terbiyesine ihtiyaç duyar (3). Zira egemen kimliğe vaat ettiği itibarın ve konumun sürekliliği kurumsal yalanın popüler düzeyde de onaylanması şartına bağlıdır (4).

Temsiliyet alanındaki farklı biçimlerde cereyan eden kurumsal inkar ve popüler kayıtsızlık, simgesel ve toplumsal eşitsizliği doğrudan beslediğinden, Kürt meselesi gibi, egemen kimliğin dışına itilmiş olan bütün kimlikler, hem farklılığın inkarına (simgesel ve hukuki), hem de sosyal eşitsizliğe/sömürüye maruz kalırlar. Bundan dolayıdır ki bu meselenin esastan çözümü bu her iki alanı kapsayacak alternatif bir siyasi ve toplumsal proje ile mümkün olabilir (5). Kürt siyasetinin önerdiği demokratik özerklik fikri bir ideal olarak, -bağımsız bir devlet fikrine nazaran eksik, içi boş müphem bir demokratik vatandaşlık meselesi olmasından ziyade- iç içe geçmiş sosyal eşitsizliğin ve kültürel farklılığın aynı anda demokratik bir çözümünü hedefliyordu. Bu siyasi projenin başarısı 7 Haziran seçimlerinde onay almış ve HDP tabanını mekânsal olarak genişletmiş, sınıfsal ve ideolojik olarak çeşitlendirmişti. Bu başarı zaten fiili olarak durmuş ve mahiyeti hep müphem bırakılmış müzakere sürecini resmen bitirmiş oldu. Bilindiği gibi, o günden bu yana müesses nizam, Taş Devri'ne ayarlı ilk moduna sert bir dönüş yaptı.

Peki, toplumsal tabanı bu kadar genişlemiş ve protesto konusunda bunca deneyim sahibi olan bir toplumsal hareketin rejimin çatışma siyasetini boşa çıkaracak geniş çaplı ekstra-legal bir sivil karşı duruş ortaya koy(a)mamasını sosyolojik olarak nasıl açıklayabiliriz? Böylesi bir müşterek siyaseti imkansızlaştıran yapısal paradokslar nelerdi? Demokratik sivil Kürt siyasetinin bu kadar kısıpaca alınarak cüzzamlı ilan edildiği bir konjonktürde, eleştirel bilgi üretmek birçok bakımdan oldukça zor ve belki de anlamsız. Yine de kamuoyunda biri aleni olarak tartışılan, diğeri "kamusal sır" niteliğinde olan, iki önemli noktayı, eşitlik ve farklılık arasında oluşan yarılma olarak nitelendirdiğim bir yerden, tartışmaya açmak istiyorum. Bunlardan biri Kürt toplumun son yıllarda kentleşme ile dönüşen sosyal yapısı ve bunun siyasi ve ideolojik etkilerine, diğeri Kürt hareketinin zihinsel ve örgütlenme yapısının çıkmazına dair eleştirel tespitler.

EŞİTLİK: İKİ FARKLI ÖZNELİK-İKİ FARKLI GELECEK TAHAYYÜLÜ

Birinci nokta: Kürt nüfusunun son 25 yılda gittikçe kentleşmesi sonucunda Kürt toplumunda gözlenen orta sınıflaşma ve bu yeni sınıfın siyasi beklentilerine dair tartışmadır. Özellikle son

15 yıl içinde, bir yandan, AKP rejiminin finansal teşvik programları ve kamu ihaleleri ile orta sınıflaştırma projesi, diğer yandan, Kürt siyasetinin denetiminde olan 100 den fazla yerel yönetimlerin alt yapı ve kentsel dönüşüm projeleri yolu ile Kürt kentlerinde küçük ve orta ölçekli sermaye birikimin artarak kısmen genişlediği görülüyordu (6). Bu orta sınıflaşmaya paralel olarak, 2000'lerin başından barış sürecinin sonuna kadar yerel yönetimlerde ve AB programlarıyla sivil toplumda gittikçe büyüyen yeni bir seçkin yönetici sınıfının ortaya çıktığı da bilinen bir durumdu. Bu yeni durum, Kürt hareketinin dayandığı toplumsal tabanın kentlileşerek, kendi içinde sınıfsal ve simgesel olarak çeşitlendiğinin bir işaretiydi. Büyüyen yeni orta sınıfın ve bu sınıfla ilişkide olan söz konusu yönetici insan sermayesinin gittikçe daha fazla Kürt siyasetine yön vermeye başladığı, yapılan tespitlerin başında geliyordu. Buna karşın savaşın ağır bedellerini ödeyen ve 1990'larda kırsal alanlardan zorunlu göçle kentlerin çeperine sürülen sayıca ezici çoğunluğu oluşturan Kürtlerin demokratik sivil siyasetin de çeperine itilmiş olduğunun da altı çiziliyordu. Neticede tabanın ezici çoğunluğu kentlerin varoşlarında yaşayan "yoksullardan," ve yöneticilerinin ezici çoğunluğu eğitilmiş orta sınıftan oluşan siyasi bir yapının ortaya çıktığını görüyoruz. Kürt toplumu kentlileştikçe, sivil hareket, siyasi talepler ve kültürel kodlar bakımından görece liberalleşti, buna karşın kentli yoksul Kürtlerin sivil siyasetten dışlanmasına, onlar adına konuşan ve karar veren yeni bir yönetici sınıfın ortaya çıkmasına alan açtı. Bu durum, Kürt coğrafyasında birbirine yabancı iki farklı ahlaki dünyanın, birbiriyle gerilimli bir ilişkisellik içinde şekillenen iki farklı toplumsal özneliğin ve onların siyasi beklentilerini ifade eden iki farklı gelecek tahayyülünün belirdiğinin bir işareti olarak görülebilir.

Bu iki toplumsal formasyonun siyasal temayüllerine gelince – genelleştirme pahasına- şunu görüyoruz: Özel sektörde, sivil toplumda ve siyasette konumlanmış bu yeni kentli orta sınıf, siyasi temayül olarak Kürt kimliğinin tanınmasını, idari adem-i merkezîyetçiliği ve anayasal eşitliği öncelikli bir talep olarak ifade eden çok kültürcü bir tanınma siyasetine eğilim gösteriyordu. Buna karşın Kürt hareketinin ana tabanı ve taşıyıcısı konumundaki kentli yoksul nüfus, çok kültürcü tanınmadan ve soyut-hukuki eşitlikten ziyade, toplumsal eşitsizliğin yapısal şartlarının dönüşümü ve kaynakların yeniden dağılımı noktasında inşa siyaseti diyebileceğimiz somut ve gündelik pratiklere dair beklentiler içindeydi. Ne var ki inşa siyasetinin gereği olan emsal ekonomik projeler ve sosyal mekanizmalar, yerel yönetimleri de içeren sivil siyaset tarafından kadük bırakıldı ve siyaset simgesel ve hukuksal alana sıkıştırıldı. Toplum siyasallaştığı halde, sivil yönetim toplumsallaştırılmadı, böylece toplumun ezici çoğunluğunun maddi talepleri ve radikalleşmiş siyasi beklentileri sivil siyasette karşılık bulamadı. Bölge nüfusunun ezici çoğunluğunu oluşturan yoksul Kürtler, ağırlıklı olarak sokak seferberliğinden müteşekkil sembolik siyaset alanına çağrıldı.

Buna karşın yönetici seçkin sınıf, hem mesaisinin önemli bir kısmını toplantılardan müteşekkil salon siyasetine ayırdı, hem de kendini mekânsal ve sembolik olarak yoksul mahallelerden ayırtırmaya başlayarak onlarla gündelik bağını kopardı.

Bu bakımdan, 2015-2016 arasında kent mekanlarında güvenlik güçleriyle girilen çatışmalar devlet şiddetine karşı bir “öz savunma” niteliği taşımasının ötesinde, aynı zamanda gittikçe seçkinlerin tekeline giren Kürt siyasetinde kendini ifade edemeyen radikalleşmiş yoksul gençlerin söz konusu orta sınıflaşmaya verdikleri bir tepki olarak da yorumlanabilir. Bilindiği üzere, 2015 sonrasında meydana gelen çatışmalarda yoksul gettolar yerle bir edilirken, orta sınıf mahalleleri bu sürecin dışında durdu. Bölgede doktorası için etnografik saha çalışması yapan bir arkadaşımın ifadesiyle, “nihayetinde barışın da savaşın da kaybedeni yoksul Kürtler oldular”, zira hem hayatlarından hem de -zaten olmayan-mülklerinden oldular.

Buna karşın, kendi içinde çeşitlilik arz eden orta sınıf dediğimiz maddi ve simgesel güç biriktirmiş toplumsal öznelliğin bu sürece seyirci kalması, sırf bencil, pasif veya korkak olduğu anlamına gelmez. Bu öznelliğin “demokratik özerklik” idealine ve bu ideale ulaşmak için çatışmacı mücadele biçimlerine neden rıza göstermediğini yapısal bir noktadan açıklamayı gerektirir. İkinci noktayı biraz daha açalım.

FARKLILIK: HAYALİ ÖZGÜRLÜK VE FİİLİ DENETİM

İşte tartışmaya açmak istediğim kamusal sır niteliğindeki ikinci nokta, tam da bu noktaya, Kürt hareketinin zihinsel ve örgütlenme yapısına dair bir çıkmazına tekabül ediyor. Bilindiği üzere, HDP çatısı etrafında örgütlenmiş sivil siyasetin yanında, Kürt hareketinin bir de kırsal ve kentsel alanlarda örgütlü askeri ve siyasi mekanizmaları var. Bu yapının hem sivil siyasetin kuramsal çerçevesini belirlemeye çalıştığı, hem de sivil kurumların pratik gündelik idaresini yerel yöneticilerle birlikte –deyim yerindeyse bu alana atadığı çeşitli “aracı” kadrolarla- yönlendirmeye çalıştığı biliniyor. Burada, maddi ve kültürel sermaye biriktirmiş kesimlerle temas halindeki sivil yerel yönetici sınıf ile, “atanmış” aracı kadrolar arasında çetrefilli ikili bir idari yapının ortaya çıktığı söylenebilir: bir taraftan gittikçe liberalleşen kentli nüfusun değişen kültürel ve estetik anlayış yapısını temsil eden yeni yönetici sınıfı, diğer yandan kent hayatının karmaşık sosyal ilişkilerine yabancı ve demokratik özerklik fikrini tek düze bir şablona, sihirli bir reçeteye indirgeyen ara kadroların zihinsel yapısı arasındaki aşılması zor mesafe. Bu durum, Kürt siyasetinde stratejik meselelerdeki karar alma süreçlerinin vaat edildiği gibi toplumsallaşmasının farklı bir yönüne işaret etmektedir: sadece yoksul Kürtler değil, orta sınıf Kürtlerin de beklentilerinin ve itirazlarının kale alınmadığı algısının yaygınlaştığını gözlemliyoruz.

Daha açık ifade edersek, yeni orta sınıfa mensup mahalli yöneticiler ve küçük ve orta ölçekli müteşebbislerin, demokratik siyaset alanının ve mücadele araçlarının “atanmış” kadrolarca denetlemesini ve yönlendirmesini temel bir sorun olarak anladığını, bu durumu bir tür anti-demokratik bir rejiminin taklit edilmesi olarak değerlendirdiklerini görüyoruz. Bu “gölge iradenin”, kentleşerek çeşitlenen zihinsel temayüllere ve bireyselleşen taleplere -hem sanatsal-kültürel alanda, hem de siyasal hayattalan bırakmadığına, çetrefili kent hayatının gündelik pratiklerini ezber edilmiş dar bir kalıba sokmaya çalıştığına, gittikçe büyüyen ve beklentileri çeşitlenen kentli nüfusu siyasetin çeperine ittiğine dair eleştirinin toplumsal bir karşılığı var. Bu yapısal ikiliğin gündelik siyasette, -mesela milletvekili aday ve mahalli yönetici belirleme süreçlerinde- farklı ve trajik izdüşümlerine de rastlamak mümkün: Sivil alanın yerel yönetici sınıfı içindeki çeşitli klikler arası sürtüşmelerin parçası haline gelen “atanmış kadrolar”, zamanla ilişkide oldukları kimi yerel yöneticilerle ittifaklar kurarak, çeşitlenmiş toplumsal beklenti ve temayüller hakkında eksik ve tek taraflı bilgi üretebilmekte, bu bilgiler üzerinden hayali bir toplumsal gerçeklik icat edebilmekte, sonra da tabanın çeşitlenmiş beklentilerini es geçen bu hayali gerçeklik üzerine siyasi stratejiler ve mücadele biçimleri belirlenmesinin önünü açabilmektedirler.

SONUÇ: GELMEYEN GELECEK

Yukarıda tarif ettiğim iki yapısal noktaya dair gözlemlerimi analitik olarak ifade edip özetlemek gerekirse: Kürt siyasetinin orta sınıfların bireyselleşen özgürlük (özerklik talebi) talebi ile yoksul Kürtlerin fiili komünal eşitlik talebi (demokrasi talebi) arasında sıkıştığını görüyoruz. Böylece, bir yandan özerklik vaadi ile -gittikçe çeşitlenen- farklılığın fiili denetimi arasında, diğer yandan eşitlik vaadi ile -gittikçe orta sınıflaşan- sivil yönetim arasında, çok katmanlı bir çatlağın meydana geldiğini söyleyebiliriz. Bir taraftan -idari yapıları demokratikleştirerek sivil alanda kendi kendini yönetmenin müstakil mekanizmaları inşa edilemediği için- tabanın sınıfsal ve ideolojik olarak gittikçe çeşitlenmiş olması gerçeğine denk gelebilecek geniş tabanlı sivil mücadele biçimleri ortaya konamadı. Diğer taraftan, sosyal eşitliğe dair inşa edici – deneysel- komünal/sosyal pratikler cılız bırakıldığından, sayısal olarak çoğunlukta olan yoksul Kürtler demokratik ve sivil alana çağrılmadı. Böylece siyasetin toplumsallaştırılması ve toplumsal yapının çoklu katmanlarını iştirak edebilecekleri müşterek bir mücadele biçimi ve zemini ortaya konamadı ve hareket çift yönlü yapısal bir handikapla karşı karşıya kaldı. Bu durumda iki farklı sınıfsal tabandan gelen eşitliğe ve farklılığa dair beklentilerin müphem bir geleceğe havale edildiğini ve netice olarak her iki toplumsal kesimin de farklı biçimlerde siyasetin çeperine itildiklerini söyleyebiliriz. Bunun sonucunda, siyasal rejim Kürt siyasetine içkin olan eşitlik ve özgürlük talepleri etrafında kümelenen

“

Siyasetin

toplumsallaştırılması ve toplumsal yapının çoklu katmanlarını iştirak edebilecekleri müşterek bir mücadele biçimi ve zemini ortaya konamadı ve hareket çift yönlü yapısal bir handikapla karşı karşıya kaldı. Bu durumda iki farklı sınıfsal tabandan gelen eşitliğe ve farklılığa dair beklentilerin müphem bir geleceğe havale edildiğini ve netice olarak her iki toplumsal kesimin de farklı biçimlerde siyasetin çeperine itildiklerini söyleyebiliriz.

“

farklı toplumsal tabakalar arasındaki gerilimi derinleştirdi ve orta sınıflaşan sivil siyasetle yoksul kesimlerin radikalleşen taleplerini birbirine çarpıştırarak ikisini birden boşa çıkardı.

Elbette, Kürt siyaseti orta sınıfların hareket içinde özgürlük/özerklik ve tanınma talepleri ile kentli yoksul Kürtlerin eşitlik ve özgürlük talepleri arasındaki yarılmayı nasıl aşacak sorusuna yanıt vermek de kuramsal olduğu kadar pratik olarak da oldukça zor bir soru ve şimdilik sihirli bir şifresi de yok. Üstelik, burada toplumsal eşitlik ile özgürlük (farklılık) arasında yaptığım ayırım analitik bir ayırım, çünkü gerçek hayatta ikisi arasında kurucu ve çift yönlü bir ilişki var: Maddi ve simgesel bakımdan dezavantajlı olanların aynı zamanda özgürleşme imkanı da yapısal olarak kısıtlıdır, özgürlükten feragat etmek de eşitlik fikrinden feragat etmek anlamına gelir (7). Dışlanmış sınıflar ötekiyle eşit görülmediği için (kültürel, ahlaki, hukuki) onların temsil etme hakkı gasp edilebilir olur, bu sınıfların temsil hakkı gasp edildiği için de filli ve sembolik olarak eşit görülmezler.

Benim burada sorduğum soru ise şu: Ana akım sivil Kürt siyaseti eşit olmak ve farklı kalmak için bir mücadele verip yeni bir ahlaki ve demokratik toplum vaadinde bulunurken, kendi tabanında eşitlik ile farklılık arasında açılan mesafeyi nasıl kapayacak ve bu derinleşen toplumsal yarılmayı aşarak demokratik ve özgürlükçü siyasal bir bedeni nasıl inşa edecek? Kendi idari mekanizmalarını demokratikleşerek siyaseti nasıl toplumsallaştıracak? Bunun da ötesinde, eğer inşa edilmiş bunca sivil kurumsal yapı bu kadar kısa sürede yok edilerek film en başa döndürülmüşse, gelecekte eşitlik ve özgürlük nerede ve nasıl inşa edilecek ve inşa edilen kurumlar ve alanlar gasp edilmekten nasıl korunacak?

(1) Mesut Yeğen, [2003] Cumhuriyet rejiminin Kürtlerin antropolojik mevcudiyetini inkar etme biçiminin, onun hakkında tamimiyle susarak değil, onları duruma/döneme göre farklı kategoriler yolu ile temsil ederek onlar hakkında konuştuğunu tespit ederek nüanslı bir ayırım yapar. Yeğen, M. 2003. Devlet Söyleminde Kürt Sorunu. İstanbul: İletişim.

(2) Said, E. 1979. 'Zionism from the Standpoint of its Victims', Social Text, 1.

(3) Barış Ünlü 'nün bu konuda Eleştirel Beyazlık Çalışmalarından feyz alarak yaptığı akademik çalışmalar oldukça önemli. Ünlü, Ü. 2017. "Turkishness contract" and Turkish left

(4) Mills, C. W. 2007. White Ignorance in: Sullivan, & Tauna., eds.: Race and Epistemologies of Ignorance, Albany: SUNY Press, pp. 13-38; Stoler A. L. 1989: "Rethinking Colonial Categories: European Communities and the Boundaries of Rule", Comparative Studies in Society and History 31(1): 134-161.

(5) Eşitlik özgürlük/farklılık ilişkisi üzerine daha ayrıntılı bir kuramsal tartışma için E. Balibar, N. Fraser, A. Honneth ve J. Butler gibi çeşitli sosyal bilimcilerin muhtelif eserlerine bakılabilir.

(6) Bu konuda Cuma Çiçek'in bölgede yaptığı şu saha çalışmasına bakılabilir. Çiçek, C. 2011. Kentsel Yönetişimin Sınırları: Yurttaşların Kent Yönetimine Katılımını Yeniden Düşünmek Diyarbakır Örneği, KBAM2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu. 145-157.

(7) Balibar, Étienne (1994) Masses, Classes, Ideas: Studies on Politics and Philosophy Before and After Marx, London: Routledge.

Yerel seçimler, siyasal durum ve sol program eksikliği

Yerel yönetimlerin yetkilerini gasp ederek merkezileştiren ve toplumsal alanı daha da etkisizleştiren bağlayıcı kararlar alınarak giriliyor yerel seçimlere. Tablo böyleyken, yerel seçimleri bir fırsata dönüştürebilir miyiz? Evet, pekâlâ da dönüştürebiliriz.

**PERIHAN KOCA
HASAN DURKAL**

Yukarıdan aşağıya inen tekçi yapıyı inşa ederek onun zirvesine yerleşen Erdoğan, rejim değişikliği yolunda bir adım daha attı.

Ayrıca, merkezi siyasal yapıyı kontrol altına almak yetmemiş olacak ki, yereldeki tüm idari yapıları da kontrol altına almayı hedefliyor.

Erdoğan, yeni yasal düzenlemelerle belediyelere gönderilecek ödenekleri belirleme konusunda tam yetkili hale getiriliyor.

Bilindiği gibi, merkezi gücü yerelde temsil edip hâkim kılacak olan yerel otorite, adına valilik makamı denilen mülki idare makamıyla sağlanıyor.

Valiler, devletin merkezinden atanan yereldeki en yetkili güç ola-

rak, yerel halkın seçtiği il-ilçe meclisleri ve belediye başkanlarının üzerinde bir güçtür.

Merkezden belirlenen bu baskı gücünün ve onun yerel ortakları olan yağmacı sermaye temsilcilerinin koalisyonunun baskısı altında kalan belediyeler, yerel iradenin iğdiştirilmesinin, yatırım adı altında merkezden gelen paranın yağmalanmasının ve belediyenin tarihsel anlamı olan halk iradesinin tamamen yabancılaştırılmasının aracı oldu.

Günümüzde belediyeler, Türkiye kapitalizminin baskın birikim biçimlerinden biri olan “devletçilik eliyle yağmalama, inşaat ve yol ihaleleri ile zenginleşme”nin önemli birer enstrümanı haline geldiler.

Yağma ve ihaleler sonucunda ortaya çıkan “eserler” parlatılarak halk güçlerinin bilincinde “belediye hizmetlerinin en önemli” göstergesi olarak sunuluyor.

Aslında belediyelerin neden halk denetiminden uzak olduklarını anlamak için onların tarihlerine bakmak gerek.

Tanzimat dönemiyle birlikte “Batıya benzemek” için Batı tipi bir idari yapı kurma girişiminde bulunuldu.

Ne var ki geri kalmışlıktan kurtulmak için yapılan girişimlerin hepsi asıl gericiliği üreten merkeziyetçi despotik devlet yapısına dokunmadan, hatta onu güçlendirerek yapıldı. Dolayısıyla bu girişimlerin hiçbirisi ne Osmanlı’yı ne de Türkiye Cumhuriyeti’ni geri kalmaktan kurtaramadı.

BELEDİYELER VE KOMÜNLER

Yerel idareler, yani belediyeler, Batı’nın sınıflar savaşımı tarihinde, modern devletin ortaya çıkmasından çok önce, çeşitli komün birliklerinin yasal statüye kavuşmasıyla ortaya çıkmıştı.

Kelime anlamı “kent soylu” olan burjuvalar, bu kent komünlerinde kentin güvenliğini sağlamak, merkeziyetçi feodal baskılara karşı kenti örgütlemek, yardımlaşma ve dayanışmayı organize etmek için komünlerde bir araya gelmişlerdi.

Bu komünlerin birincil yetki ve görevleri arasında yasama, yürütme ve yargılama; ikincil görevleri arasında ise bugün adına “belediyeçilik hizmeti” dediğimiz çeşitli altyapı hizmetleri sayılabilir.

Avrupa demokrasisinin niteliğini bir yönden bu komünler ile merkeziyetçi devlet arasındaki iktidar savaşımı belirlemiştir.

İstedikleri yerde yaşayabilme hakkı, mahkeme kurma hakkı, ceza

//

Tanzimat dönemiyle birlikte “Batıya benzemek” için Batı tipi bir idari yapı kurma girişiminde bulunuldu.

Ne var ki geri kalmışlıktan kurtulmak için yapılan girişimlerin hepsi asıl gericiliği üreten merkeziyetçi despotik devlet yapısına dokunmadan, hatta onu güçlendirerek yapıldı. Dolayısıyla bu girişimlerin hiçbirisi ne Osmanlı’yı ne de Türkiye Cumhuriyeti’ni geri kalmaktan kurtaramadı.

yasası talebi, mülkiyet hakkı ve tüm bunların meşruiyetini garanti altına alacak olan kraldan alınmış yasal yetki hakkı gibi haklar uğruna mücadele yürüterek yerelde meşruiyet kazanıldı. İlk belediyelerden geriye bugün yerelin doğrudan denetiminin olmadığı, ancak görece özgürlükçü bir yerel yönetim modeli kaldı.

Sonuç itibariyle; komünler belediye statüsü kazanarak yerelin idaresinde merkezi iktidardan pay kapmayı başararak hukuksal bir geçerlilik kazanmıştır.

Komünler, doğmakta olan kapitalist toplumun içerisinde eriyip parçalansa da, bu süreçte kurumsallaşan ve yasal statü kazanan belediyelere miras olarak bazı kazanımlar bırakmıştır.

Bu kazanımlar elbette uzun sınıflar savaşımı içerisinde sık sık değişikliğe uğramıştır. Günümüz modern kapitalist toplumunda yerel ile merkez arasındaki idari vesayet savaşımı halen devam ediyor.

Yerel üzerindeki iktidar savaşımı zaman zaman değişikliğe uğrasa da, bu savaşımın sonunda merkez ile yerel arasında kurulmuş bir denge biçimi açığa çıktı.

OSMANLI'NIN ŞEHİR EMİNİ

Öte yandan Osmanlı'nın Tanzimat'la birlikte, Batı'nın hızına erişmek için, idari yapıda da değişim ihtiyacı hissederek, mahalli idareler kurma çabasına girmesi, ortaya merkez ile yerel arasında günümüze dek süren özgün bir ilişki biçimi çıkarmıştır.

Osmanlı'da, komün biçiminde örgütlenen ve yerel idare statüsünü uzun süren siyasal mücadeleleri sonucunda kazanan Batılı gelişim modelinin tersi bir durum söz konusuydu. Tanzimat ile birlikte, yerel idari birimleri bizzat merkez tarafından kurulmuş olsa da, bu idari birimlerinin başına da yine merkezden atanan şehreminiler (1) getirilmiştir.

Güçlü merkezîyetçi yapının olduğu gibi korunmasının hedeflendiği bu uygulama cumhuriyetin ilk dönemlerine dek sürmüştür.

1930'da ilk mahalli seçimler yapılsa da, bu seçimlerin ne denli göstermelik olduklarını söylemeye gerek bile yok.

Bugüne dek yapılan yerel seçimler de, genel seçimler de, halkın iradesinin hâkim kılınmasını değil, aksine despotik geleneğin ve ona bağlı olarak gelişen finans/kapital-yerli antika kökenli sermaye sınıfının ortaklığının garanti altına alınması için yapıldı.

Zaten düzene yapılan birer makyajlamadan ibaret olan bu müdahaleler, gerçekten yerel iradeyi tesis etmek için yapılmış olsaydı, evvela despotik geleneğin yereldeki temsilcileri ve geniş yetkilere

//

Bugüne dek yapılan yerel seçimler de, genel seçimler de, halkın iradesinin hâkim kılınmasını değil, aksine despotik geleneğin ve ona bağlı olarak gelişen finans/kapital-yerli antika kökenli sermaye sınıfının ortaklığının garanti altına alınması için yapıldı.

Zaten düzene yapılan birer makyajlamadan ibaret olan bu müdahaleler, gerçekten yerel iradeyi tesis etmek için yapılmış olsaydı, evvela despotik geleneğin yereldeki temsilcileri ve geniş yetkilere sahip olan valilik ve kaymakamlık kurumlarının kaldırılması gerekirdi.

//

sahip olan valilik ve kaymakamlık kurumlarının kaldırılması gerekirdi.

SEÇİMLER: 'DEVLETİN MALİ DENİZ'

Belediye seçimlerinin yapılmaya başlanmasıyla beraber belediyeler, Türkiye kapitalizminin kökeni çok eskilere dayanan ve modern kapitalist ilişkiler içerisinde yeniden yorumlanan "kamu-özel" ortaklığının gerçekleştiği kurumlar haline geldiler. Belediyeler, kısa süre içerisinde merkezden aktarılan bütçenin, hazır yiyici sermaye ile belediyeyi kazanmış yönetim arasında yağmalanmasının bir aracı haline geldiler.

Zaten ortaya çıkışından itibaren devlet kapılarında bayındırlık ve inşaat işleri kovalayarak birikim sağlayan müteahhit-girişimci Türk sermayedarları için bundan daha iyi bir yağma düzeni olamazdı.

Bunun yanı sıra etraflarında oluşturdukları çıkar ağlarıyla "devletin malı deniz" ilkesini bir güzel hayata geçiriyorlardı.

"Sosyal belediyeçilik" adıyla anılan kimi uygulamalar bu tablonun üzerini örtmekte yetersiz kalıyor.

Sınıflar savaşımı ve toplumsal değişim halkın belediye kaynakları üzerinde eskisine oranla biraz daha fazla söz sahibi olmasına neden olmuş olabilir.

Bu da halkın temel ihtiyaçları için ayrılan bütçelerin biraz daha fazla artırılmasına neden olsa da, arka planda büyük yağma ilişkilerinin artarak devam ettiğini unutmamamız gerek.

Tüm bu sayılanlardan ötürü yerel seçimler yerelin gerçek yakıcı sorunlarının nasıl çözüleceği hakkında yapılan oylama olmaktan çıkarlar.

MHP, CHP, AKP ya da İYİ Parti'den hangisinin aslan payını alacağı'nın seçimi haline gelir. Yerel seçimler, yereldeki büyük devlet ihalelerini ve büyük vurgunları kimin yapacağını, yerel kaynakların rantını kimin yiyeceğinin savaşı haline gelmiştir.

BİZE DÜŞEN: HALKIN GERÇEK YÖNETİMİ

Sonuç itibarıyla, ülkemizde Batı'nın sınıf savaşımının sonucunda kurumsallaşan kimi demokratik kazanımlardan bahsetmek mümkün değil.

Dolayısıyla halk için oldukça önemli bir gündem olan yerel seçimlere giderken, asıl görevimizi unutup, tüm enerjimizi ve zamanımızı adaylık tartışmalarına, meclis üyeleri kapışmalarına, ittifaklara harcadığımızda başımızın üzerinde sallanıp duran Damokles'in kılıcını fark etmiyoruz.

//

Ama Kürt sorununu aşan bir siyasal zeminde hareket etmeleri beklenen sosyalistlerin siyasal programının ne olacağı, yerel seçimlere yaklaşımın nasıl belirleneceği de çok önemlidir. Bu sorular kayyum ve vesayet tartışmalarının ötesinde tartışmalar olup her seçimde çeşitli biçimlerde gündeme geliyor. Öte yandan, şunu da tartışmaya açmak gerek:

Geleneksel belediyeçilik ile sosyalistler neden bir uzlaşma içerisinde // olsunlar ki?

Tarih boyunca iradesi ve insani gelişim potansiyeli baskı altında tutulmuş ve siyasal hakları engellenmiş halk güçlerinin “zaafları” tepemizde bir kıla bağlı olan bir kılıç misali sallanıp duruyor.

Biçimsel olarak inşa edilen ancak henüz içerik desteğini tam bulamayan “yeni faşist rejim” kendi içeriğini ancak halkın bu “zaafları” üzerinden inşa edebilir.

Mesele, yalnızca merkezin yerel üzerinde uyguladığı idari vesayetle ilgili değildir. Merkezîyetçilik-âdem-i merkezîyetçilik tartışması da içeriğinden soyutlandığında salt biçimsel bir tartışmaya dönüşmektedir.

Zira çok istenen adem-i merkezîyetçilik de, halkçı içerikten soyutlandığında yalnızca “merkezi otoriteden bağımsızlaşmış bir rant” ilişkisi anlamına gelecektir.

Bu noktada; elbette Kürt belediyelerinin, atanan kayyumlardan geri alınması konusundaki girişim çok önemli.

Ama Kürt sorununu aşan bir siyasal zeminde hareket etmeleri beklenen sosyalistlerin siyasal programının ne olacağı, yerel seçimlere yaklaşımın nasıl belirleneceği de çok önemlidir. Bu sorular kayyum ve vesayet tartışmalarının ötesinde tartışmalar olup her seçimde çeşitli biçimlerde gündeme geliyor.

Öte yandan, şunu da tartışmaya açmak gerek:

Geleneksel belediyeçilik ile sosyalistler neden bir uzlaşma içerisinde olsunlar ki?

Biliyoruz ki, belediye örgütü ve halk üzerinde fiili bir otorite kurarak siyasal alan ile halk arasındaki kopukluğu yeniden üreten mevcut yönetim biçimi, kitleleri özgürleştirmekten uzaktır.

Mali bütçe, yerel kaynaklar, sosyal politikalar gibi konularda belediye başkanlarının otoriter bir şekilde tek başlarına söz sahibi oldukları model bizler için günü kurtarmaya yeter mi?

Belli ki uzun bir süredir halk güçleri için de, devlet ve rejim için de hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.

Siyasal açıdan geri dönüşü imkânsız bir yola girileli çok oldu.

Dolayısıyla egemen güçler arasındaki itiş kakışın arkasına yedeklenmek, statükoyu yeniden üreten bir zeminden öteye gidememekte.

Öyleyse neden aday ve adaylık tartışmasına gömülelim ki? Neden yeni bir yerel yönetim anlayışını tartışmayalım?

//

Son beş yılın olağanüstü koşullarında altı seçim geçirmiş olan Türkiye toplumu, ivedi ve yaşamsal sorunları her seferinde bir sonraki seçimlere havale edildiği için gerilim biriktiren sancılı toplumsal dinamikleriyle artık gelenekselleşen seçim takvimini yaşıyor.

SEÇİM TAKVİMİ YAKLAŞIYOR

Geldiğimiz noktada, yine ve yeniden, siyasal gündem, 2019 Mart ayında gerçekleşecek olan yerel seçim takvimi etrafında şekilleniyor.

24 Haziran baskın seçimleri ardına yaşanan gelişmeler ışığında yerel seçimler, genel seçimlerde resmîyete kavuşan Başkanlık rejiminin siyasal ve toplumsal inşası açısından kritik bir eşik olarak beliriyor.

Zira, yerel seçimler, devletin bekası şemsiyesi altında birleşen güçlerin birlikte yürüdükleri yolda iç gerilimler yaşadıkları ve rejimin meşruiyetinin henüz garanti altına alınmadığı bir ara dönemde gerçekleşiyor. O yüzden de yerel seçim takvimi elzem sonuçları içerisinde barındırıyor.

Darbe girişimi sonrasında ilan edilen OHAL'in yarattığı özel ortam ve savaş yöneliminin yarattığı ağır sancılar sıkça yapılan yeni girdilerle ağırlaşarak devam ediyor.

24 Haziran seçimleri ardına iyiden iyiye derinleşen toplumsal kutuplaşma bir biçimde sürerken üzerine eklenen ekonomik kriz koşulları içerisinde gidiyoruz seçimlere.

İktidar ve halk başka dillerden konuşup, başka dillerde yaşıyor.

İktidar, kurmaya çalıştığı yeni rejimin ihtiyaçları üzerinden toplumun sinir uçlarına dokunarak yol alıyor.

Kaotik ortamın dağıtıcı ivmesine karşı başta devlet şiddeti olmak üzere çeşitli araçlar devreye sokularak toplumun konsolide edildiği ve yine yeniden bir başka seçime kanalize edildiği bir anın içindeyiz.

Son beş yılın olağanüstü koşullarında altı seçim geçirmiş olan Türkiye toplumu, ivedi ve yaşamsal sorunları her seferinde bir sonraki seçimlere havale edildiği için gerilim biriktiren sancılı toplumsal dinamikleriyle artık gelenekselleşen seçim takvimini yaşıyor.

Gündem 31 Mart yerel seçimleri, medya tek bir ağızdan aynı şeyleri söylüyor, kulis bilgileri sızıyor, itiş kakışlarla süregelen meclis fotoğrafları önümüze düşüyor.

İttifaklar konuşuluyor, politik dedikodular gırla, istifalar, radikal çıkışlar, aday başvuruları, aday listeleri, sansasyonel aday açıklamaları birbirini kovalıyor.

Herkes aynı yere işaret ediyor, kim aday olacak, kim belediyeyi alacak, kimin listesi nereden kazanacak...

İTTİFAKTA YENİ DENGE

Cumhur İttifakı'nda, ittifak bitti çıkışı ardına, ittifaksız yerel seçimle devam eden tartışma, aniden yön değiştirdi ve yerel seçimlerde İstanbul'da MHP'nin aday göstermeyeceği jesti ve karşılıklı Cumhur İttifakı övgüleri üzerinden, Erdoğan-Bahçeli görüşmesiyle devam ediyor.

Devlet erkânında statü belirleme çatışması karşılıklı çıkışlar ardına yeni bir dengeye oturdu.

İttifakın belirleyeni olmak, yeni oluşacak devlet düzleminde önemli bir yer tutuyor, yerel seçimin güzergâhını belirlemek de ilk elden yeni dönemi örecektir ana taşlardan olacak.

CHP ve İYİ Parti de bir ittifak uzlaşması üzerinden rotasını belirleştirmeye başladı.

Bu ittifakta İYİ Parti mevcut potansiyelinin üzerinde inisiyatif alma çabası içerisinde.

Son haftalarda açığa çıkan tartışmalar ardına, CHP ve İYİ Parti, İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Adana gibi büyük şehirlerde CHP adaylarının, krize neden olan Balıkesir başta olmak üzere, Trabzon, Kocaeli, Denizli, Samsun gibi illerde ise İYİ Parti adaylarının destekleneceği bir formülasyonda uzlaştı.

HDP ise, başta hükümet güçleri olmak üzere ama elbette CHP ve İYİ Parti'nin de katkılarıyla, komplo teorileri ile manipüle edilmeye, kriminalizasyon, yalnızlaştırma politikaları ve yeni operasyon dalgalarıyla çemberin dışına itilmeye, güçten düşürülmeye, tecrit edilmeye çalışılan "ortak düşman" konumunda yerel seçimlere giriyor.

HDP, bir yandan kayyum atanan belediyeleri geri alırken aynı zamanda batıda etki gücünü artırma ve çeşitli sol, demokrat, halkçı güçlerle demokrasi düzleminde yan yana gelme olanağını yaratmaya çalışıyor, yerel demokrasi konferansları ve buluşmaları düzenliyor.

SİYASAL GÜNDEMİN BELİRLEYENLERİ

Yerel seçimlere giderken, siyasal gündeme oturan ana başlıklar, ittifak politikaları yanında, İstanbul başta olmak üzere, üç büyük kenti kimin alacağı ve yukarıda da işaret ettiğimiz üzere, kimlerin aday olacağı ve kimin listesinin nereden kazanacağı...

Nasıl bir yerel yönetim sorunundan ziyade aritmetik bir hesaplama ile sorunların etrafında dolanılan, esasa çok da ilişilmeyen bir seçim süreci ile karşı karşıyayız yine.

//

HDP, bir yandan kayyum atanan belediyeleri geri alırken aynı zamanda batıda etki gücünü artırma ve çeşitli sol, demokrat, halkçı güçlerle demokrasi düzleminde yan yana gelme olanağını yaratmaya çalışıyor, yerel demokrasi konferansları ve buluşmaları düzenliyor.

//

O arada çıkarılan yasal düzenlemeler, uygulamalar, bütçe görüşmeleri, ekonomi sorunu ise magazin elalede gündemler olarak geçirilebiliyor, çoğu zaman toplum, kendi yapısı, kurumları, işleyişi, yaşayışı ile alakalı esasa ilişkin çoğu yasadan, düzenlemeden haberdar bile olamıyor.

Yapılan değişiklikler çoğunlukla yönetenler cephesi üzerinden, yönetenler arasında tartışılacak, yönetilenler de verili gündeme kanalize ediliyor.

Vatandaşın asli görevi seçim zamanlarında sandığa gidip oy kullanma üzerinden belirleniyor, üstelik kendi oyunun akibetini denetlemesi bile devlet şiddetiyle yasaklanıyor.

O arada, başta meclis sahası olmak üzere mütemadiyen parmak sallanarak halka had bildiriliyor.

TEMSİLİ DEMOKRASİ SARSILIYOR

Temsili demokrasi kendi sınırlarına çoktan gelip dayandı.

Seçen ile seçilen arasında, gerçek ve bağlayıcı bir temsil ilişkisi, denetleyici bir mekanizma yok.

Halk, sandığa oyunu attıktan sonraki süreçte çemberin dışında, hatta sandıktaki oyu da geldiğimiz noktada geçersizleştirilmeye çalışılıyor.

İlköğretim de dâhil ders müfredatında okutulan vatandaşlık/yurttaşlık derslerinde yurttaşın kim olduğu ve yurttaşlık görevleri işlenir.

Bu görevlerin başında seçme ve seçilme hakkını kullanmak, vergi vermek, yasaların gerektirdiği kuralları kabul etmek ve uymak, askere gitmek vs. vardır.

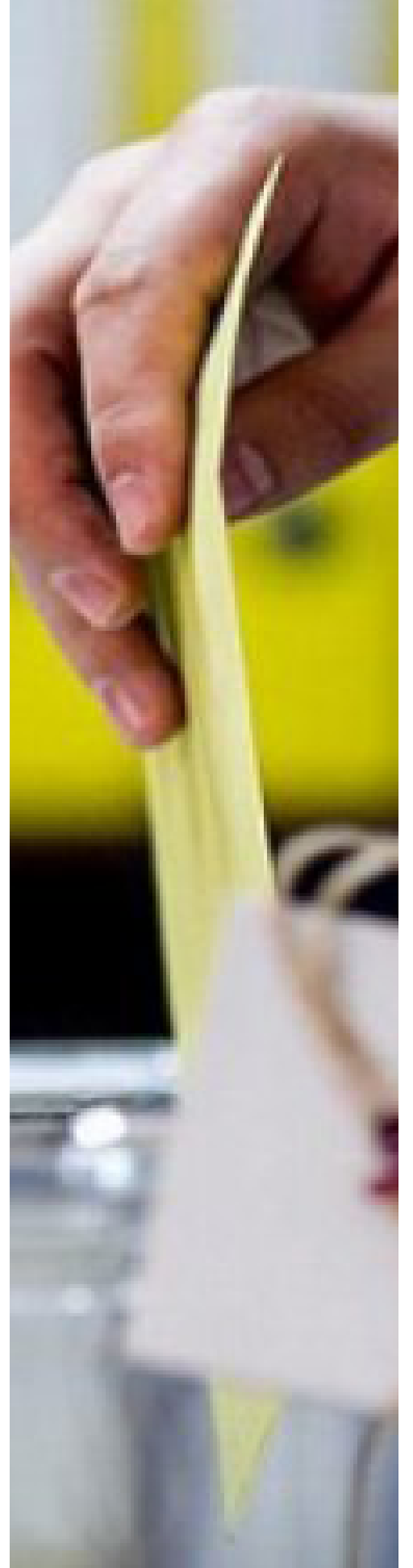
Müfredata uygun olarak, o dersi yıllarca görür hatta sınava girer, o vatandaşlık görevlerini de A'dan Z'ye ezberleriz.

Peki, ama yurttaşın görevi ezberletilen kurallarla mı sınırlı?

Yurttaşın bilinçli yaşama, yaşadığı topluma müdahalesi hep başka bir yerin, başka birinin ya da kurumun görevi mi olacak? Ya da şimdi olduğu gibi, halkın sorunları bilinmeyen bir yere bilinmeyen bir zamana mı havale edilecek?

Temel sorunlarımızı nerede, kiminle hangi hukukla tartışacağız ve çözüme kavuşturacağız?

Öyle ya, aslına bakarsanız bugün uzun erimli politikalarla ser-

semletilen yurttaşların bir kısmı da kendi halini, ahvalini yukarıda bir yerlerde birilerine teslim etmiş durumda, öyle değil mi?

Politikanın “politikacılara” bırakıldığı, herkesi, toplumun her bireyini bağlayan sorunların belli bir zümreye havale edildiği otoriteryan ve nobran bir iktidar gerçekliğini ve yarattığı sonuçları yaşayamıyor muyuz?

Kendi sofrasına, işine, aşına, ekmeğine, evine, parkına, okuluna, sağlık ocağına, yani kendi yaşayışına, yaşama biçimine, geleceğine, yarınına dair muazzam bir yabancılaşma hali yukarıdan aşağı dikte edilerek yaratılmaya çalışılıyor.

Oyumuzun, vergimizin, faturamızın, kiramızın, yapılan yolun, istasyonun, sokak lambasının, ışıklandırmanın ya da çocuklarımızın oyun bahçesinin neyle, nasıl, kimin için yapıldığının hesabını kitabını takibini kaç yurttaş hangi mekanizma ile yapabiliyor?

Kazandığımız paranın, maaşın, ödediğimizin kiranın, faturanın vergi giderlerine ya da nereye, nasıl gittiğine dair denetimini hangi yönetim ile nasıl ve ne vakit yapabiliyoruz?

YEREL MECLİSLER

Yerel yönetimlerde, toplumdaki her bireyi adeta bir müşteri olarak gören, kamusal ve sosyal alanda her şeyi metalaştıran, kentsel yaşamı rejimin ve sermayenin çıkarlarına göre organize eden, insanı doğadan ve yaşamın dinamiklerinden uzaklaştıran, yönetimde toplumsal katılımı ve denetimi yok sayan, gündelik yaşamın sorunlarını maniple eden, yurttaşı nesne haline getiren bir yönetme-yönetilme tablosunu yaşıyoruz.

Yerel yönetimlerin, merkezi politikaların bir minyatürüne, yerel rantın paylaşım merkezlerine dönüştüğünü görüyoruz.

Bir de üstüne, bugün artık yerel yönetim bütçeleri Cumhurbaşkanlığı kararı ile hazineye bağlanıyor, yereller muhtarlıklar ve belediye meclisleri üzerinden sarayın belirleyici olacağı şekilde sıkıştırılıyor.

Evet, yerel yönetimlerin yetkilerini gasp ederek merkezileştiren ve toplumsal alanı daha da etkisizleştiren bağlayıcı kararlar alınarak giriliyor yerel seçimlere.

Tablo böyleyken, yerel seçimleri bir fırsata dönüştürebilir miyiz?

Evet, pekâlâ da dönüştürebiliriz.

Yerel yönetimler, demokratik-halkçı bir yönetim anlayışı ile ranta

//

...Bugün artık yerel yönetim bütçeleri Cumhurbaşkanlığı kararı ile hazineye bağlanıyor, yereller muhtarlıklar ve belediye meclisleri üzerinden sarayın belirleyici olacağı şekilde sıkıştırılıyor.

Evet, yerel yönetimlerin yetkilerini gasp ederek merkezileştiren ve toplumsal alanı daha da etkisizleştiren bağlayıcı kararlar alınarak giriliyor yerel seçimlere.

Tablo böyleyken, yerel seçimleri bir fırsata dönüştürebilir miyiz?

Evet, pekâlâ da dönüştürebiliriz. //

//

Bugün sadece Türkiye’de değil, tüm dünyada temsili demokrasiler sarsılıyor. Yerel yönetim anlayışı krizde. Adeta bir demokrasi müsamesesine dönüşen bürokratik, yukarıdan aşağıya kastlaşmış ve katılaştırmış şimdiki yerel yönetim sistemi, tam tersi yönden yapılacak halkçı-demokratik bir müdahaleyle toplumsallaşmaya, halkın katılımı ve denetimi ile yeni bir kurucu iradeyle halklaşmaya muhtaç.

//

dayalı belediyeçilik sistemine karşı, yerel meclisler eliyle halkın haklarının ve taleplerinin konuşulup tartışılacağı, karara bağlanıp çözüme kavuşturulacağı bir mekanizmaya dönüştürebilir.

Nasıl bir yerel yönetime ihtiyaç duyduğumuzun dile getirebiliriz.

Nasıl bir mahalle, nasıl bir ilçe ya da il, nasıl bir toplum ve yaşam konusunu tartışacağımız, herkesin nasıl söz ve yetki sahibi olabileceğini tartışacağımız yerel meclisler-mahalle meclisleri buluşmalarıyla başlayabiliriz işe.

Temsili demokrasinin zuhur ediş biçimlerine, yani yereldeki siyasi partilerin, yapıların, kurumların yerel temsilcilerinden oluşan temsili bir düzleme hapsolmeden ve seçim sürecini hangi adayın kimin listesinden kazanacağı gündemine indirgmeden kendimizi var edebiliriz.

Bunun için de mevcut ve alışlagelmiş olana alternatif bir perspektif ve program oluşturabilecek bir inşa sürecine ihtiyacımız var.

Toplumun biriken sorunlarının, yerelin en acil talepleri etrafında ve en geniş yelpazeye yayılarak kapsayıcı ve birleştirici bir söyleme kavuşması gerekiyor.

Kadınların, gençlerin, yaşlıların, çocukların engellilerin ve aslında yerelde yaşayan her bireyin kendi var olma biçimi, ihtiyaçları ve talepleriyle aynı masada buluşacağı ortak bir zemine ve hukuka ihtiyacımız var.

Bugün sadece Türkiye’de değil, tüm dünyada temsili demokrasiler sarsılıyor. Yerel yönetim anlayışı krizde.

Adeta bir demokrasi müsamesesine dönüşen bürokratik, yukarıdan aşağıya kastlaşmış ve katılaştırmış şimdiki yerel yönetim sistemi, tam tersi yönden yapılacak halkçı-demokratik bir müdahaleyle toplumsallaşmaya, halkın katılımı ve denetimi ile yeni bir kurucu iradeyle halklaşmaya muhtaç.

Yerel yönetimler, mevcut koltuklara yeniden aynı anlayışla oturacak, aynı teraneyi okuyacak yeni isimleri değil, halkın dağ olan sorunlarına kendisinin çare olacağı gerçek sahiplerini bekliyor.

(1) Merkezîyetçi Osmanlı devlet sınıfları geleneğinin, merkezîyetçiliği tehdit edebilecek herhangi bir iradede ya da hareketlenmeden ödü koptuğunu belirtmek gerekir. Şehremini sözcüğü etimolojik olarak ‘şehrin emini’ yani şehrin güvenilir kişisi anlamına gelmektedir. Bu kişiler Tanzimat dönemine kadar saray işlerini yürüten bir makamda görev yapsalar da, Tanzimat’tan sonra mahalli idarenin başına atanmışlardır. Böylece görevlerini merkezin otoritesini sağlama alacak ‘güvenilir kişiler’ olarak devam ettirmişlerdir.

Erdoğan AKP'li bütün belediyelerin başkanı...

Erdoğan kimi yerlerde mecburen gösterdiği adayların yanında, direkt kendisine bağlı ikinci bir ismi de seçtirecektir. Yani belediyeleri direkt kendisine bağlı seçilmiş ama atanmış kişilere yönettirecektir. Bunu aslında şöyle de okuyabiliriz: Erdoğan AKP'li bütün belediyelerin başkanı...

AHMET SAYMADI

31 Mart 2019'da yapılacak olan yerel seçimlere yaklaşık olarak 140 gün kaldı. Genel itibariyle İstanbul, Ankara ve İzmir'de kimlerin aday olacağı konuşulsa da seçimlere dair genele yayılan bir tartışma henüz başlamadı, şimdilik başlayan tek tartışma büyükşehirlere gösterilecek adaylar. Yerel seçime dönük tartışmaya bir an önce girmek, çerçeveyi çizmek ve geç kalınan yerel seçim faaliyetine bir an önce başlamak gerekiyor.

DEVLETİN YEREL SEÇİM PLANI

Yerel seçimlere dönük ilk hamle aslında çok erken bir tarihte MHP'den geldi. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli 17 Nisan 2018'de yaptığı grup konuşmasında erken seçim çağrısı yaparken,

//

Yerel seçimler, 15 Temmuz'dan sonra devlet içerisinde devam eden tasfiye ve yeniden inşa sürecinin önemli bir adımı olarak değerlendiriliyor. Buradan şu sonuç çıkıyor, devlet otoritesiyle sorun çıkarabilecek hiç kimse değil belediye başkanı, muhtar bile // yapılmayacak.

erken seçim gerekçelerinden birisi yerel seçimlerdi. Son 16 yılda önemli siyasi olaylara dönük belirleyici hamleleri (1) göz önünde bulundurulduğunda Devlet Bahçeli'nin erken genel seçim çağrısı yaparken yerel seçimlerden bahsetmesi tesadüf olmasa gerek.

Devlet Bahçeli şöyle demişti, "31 Mart 2019'da Mahalli İdareler Seçimi yapılacaktır. Bu seçime 11 ay 14 gün kalmıştır. Mahalli İdareler Seçimine her partinin adayı olarak, 20 bin 538 belediye meclis üyesi, bin 258 il genel meclis üyesi, bin 398 de belediye başkan adayı katılacaktır. 10 partinin seçimlere girdiği dikkate alındığında toplamda 231 bin 940 kişi sandıkta oylanacaktır. Toplamda da 50 bin 317 muhtar adayı vatandaşlarımızın huzuruna çıkacaklardır." (2)

DEVLETİN BEKASI VE YENİDEN ÖRGÜTLENME

Yerel seçimlerin, mobilize olan insan sayısı, toplumu örgütleme ve nüfuz etme kapasitesi göz önünde bulundurulduğunda önemli bir işlevi var. Bu işlev siyasi partiler için olduğu kadar devlet için de önem arz ediyor. Çünkü belediyeler özerk bütçe kullanabilen, personel alımı yapabilen yerelde etkisi olan kurumlar. Ayrıca muhtarlık devletin en küçük idari birimi ve o birimden belediye başkanına, yerel meclislere kadar toplum yeniden örgütleniyor. Yerel seçimler, 15 Temmuz'dan sonra devlet içerisinde devam eden tasfiye ve yeniden inşa sürecinin önemli bir adımı olarak değerlendiriliyor. Buradan şu sonuç çıkıyor, devlet otoritesiyle sorun çıkarabilecek hiç kimse değil belediye başkanı, muhtar bile yapılmayacak. Erdoğan geçtiğimiz ay Kızılcahamam'da yaptığı bir konuşmada, "Mart seçimleri geliyor. Bu seçimlerde de teröre bulaşmış olanlar, olur ya, sandıktan çıkacak olurlarsa, öyle bekleyelim şu olsun bu olsun yok. Anında gereğini yapıp kayyum tayinleriyle yolumuza devam edeceğiz." dedi. (3) Bu açıklamanın ardından HDP'nin güçlü olduğu yerlerdeki 259 muhtar görevden alındı. (4) Kayyum meselesinde kasıt HDP olsa da AKP'den aday olan isimlere dair MİT'in, Erdoğan'a dosya sunduğu da kulis bilgisi olarak çeşitli haberlerde sızdırıldı. Dolayısıyla bu seçimlerde devlet açısından birinci mesele; beka ve yeniden örgütlenme. AKP, MHP ve CHP'deki aday belirleme süreçlerinde bu durum etkili olacaktır.

Beka meselesinin bir başka yönü ise güvenlik soruşturmaları. Bırakın belediyeyi, belediyelerle iş yapan taşeron şirketlere alınan işçiler için bile güvenlik soruşturması yapılırken, belediye başkanı, meclis üyesi ve muhtar için güvenlik soruşturması yapılması kaçınılmazdır. Yüksek Seçim Kurulu kimi adayların başvurularını güvenlik sebebiyle kabul etmeyebilir. Güvenlik soruşturması engeli aday belirleme süreçlerini etkileyecektir. Dolayısıyla her partinin, göstereceği her aday için, bir asıl iki yedek ismi cebinde bulundurması gerekiyor.

CUMHURBAŞKANLIĞI YÖNETİM SİSTEMİNDE BELEDİYELER

Mevcut yerel seçimler Cumhurbaşkanlığı yönetim sistemine geçilmesinden sonra yapıldığı için yeni sistemdeki perspektif, yerel seçimlere de sirayet edecektir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 24 Haziran seçimlerinden sonra, başkan yardımcılarının seçimi ve Bakanlar Kurulunun belirlenmesi noktasındaki tercihleri de yerel seçimler için bazı emareler barındırmaktadır. 24 Haziran seçimlerinden sonra kamuoyundaki genel kanaat Erdoğan'ın parti içerisinden ya da Cumhuriyet'ten ya da yaslandığı zeminlerden dört başkan yardımcısı belirlemesiydi. Ancak Erdoğan sadece bir tane başkan yardımcısı belirledi ve seçtiği başkan yardımcısı siyasi bir aktör değildi, müsteşardı. Başkan Yardımcısı Fuat Uğur'un AKP'nin yetiştirdiği bir bürokrat olduğu iddia edilebilir, ancak böyle olsa bile siyasi bir aktör yerine bürokrat tercih edilmesi dikkat edilmesi gereken bir husustur. Benzer bir eğilim Bakanlar Kurulunun belirlenmesinde de yaşandı. Mevcut kabinedeki birçok bakan eski bürokrat kökenli. Dolayısıyla siyasi partiler tarafından; güvenlik soruşturması engeline takılmayacak olan, belediye ve şehircilik bürokrasisinde görev alan deneyimli bürokratların, önümüzdeki yerel seçimlerde aday olarak tercih edilmesi yoluna gidilebilir.

Erdoğan'ın İstanbul, Ankara ve Bursa başta olmak üzere birçok belediye başkanını görevden alması, belediye başkanlığını seçimle gelinen siyasi bir makam olmaktan çıkarıp, bürokratik bir makama çevirdi. Erdoğan'ın 31 Mart'ta aday gösterdiği isimleri bir süre sonra görevden almayacağını bir garantisi yok. Hal böyleyken, her şey Erdoğan'ın iradesindeyken, kimin aday olacağı da anlamını yitiriyor. Erdoğan'ın yarattığı kutuplaşma iklimi de bununla örtüşüyor. Önümüzdeki yerel seçimlerde seçmenler; yerel seçimlerde izledikleri 'Adaya göre oy verme' eğiliminden çok partiye oy verme eğiliminde olacak. Dolayısıyla Erdoğan istediği yere istediği ismi atayabilir. Erdoğan birçok yerde siyasi bir iddia sahibi olmayan, bürokrat isimleri aday gösterme eğiliminde olabilir.

Erdoğan kimi yerlerde mecburen gösterdiği adayların yanında, direkt kendisine bağlı ikinci bir ismi de seçtirecektir. Yani belediyeleri direkt kendisine bağlı seçilmiş ama atanmış kişilere yönettirecektir. Bunu aslında şöyle de okuyabiliriz: Erdoğan AKP'li bütün belediyelerin başkanı...

HEP AYNI İSİMLER... BÜROKRATLAR VE TEKNOKRATLAR DÖNEMİ

Bir başka husus ise siyasi partilerdeki kimi isimlerin hem yıpranması hem de güven vermemesidir. AKP, MHP ve CHP'de yaklaşık 20'şer isim her seçimde bir yerlere aday olmaktadır. Geçtiğimiz günlerde gazeteci İsmail Saymaz Muharrem İnce'ye dair şöyle yazdı, "Muharrem İnce, dokuz ay içinde iki kez genel başkanlığa, bir

//

Erdoğan'ın İstanbul, Ankara ve Bursa başta olmak üzere birçok belediye başkanını görevden alması, belediye başkanlığını seçimle gelinen siyasi bir makam olmaktan çıkarıp, bürokratik bir makama çevirdi. Erdoğan'ın 31 Mart'ta aday gösterdiği isimleri bir süre sonra görevden almayacağını bir garantisi yok. Hal böyleyken, her şey Erdoğan'ın iradesindeyken, kimin aday olacağı da anlamını yitiriyor.

//

24 Haziran gecesi HDP'nin açıklamasının, "Barajı geçtik" noktasına odaklanması, seçimlerden sonra HDP'den yapılan ve Selahattin Demirtaş'ın partiyle bağını sorgulatan kimi beyanlar, Demirtaş'ın eleştirilerinin kamuoyu önünde yok sayılması, HDP'nin kimi olaylar hakkında yapılan açıklamalarının yeterli olmaması gibi meseleler HDP'nin de içine döndüğü yönünde ya da siyaset üretmekte zorlandığına dair bir algı oluşturdu.

//

kez cumhurbaşkanlığına, bir kez de İstanbul belediye başkanlığına aday olarak, siyasi tarihe geçecek. İBB'ye aday olup seçimi kaybederse bir yıl içinde dört yarışı birden kaybeden siyasetçi olarak tekrar tarihe geçecek." Her seçimde her göreve aday olan isimler yıprandıkları gibi, her göreve aday olmalarından ötürü, "Formasyonları yetiyor mu" gibi sorular da cevapsız kalıyor. Dolayısıyla siyasi partiler yerel seçimlerde, başta belediyeler olmak üzere kamuda görev yapan genel sekreter, daire başkanı, genel müdür gibi konumlarda çalışan bürokratlara yönelebilir. Bunu halkın yadırgamayacağı da açık, bürokratların siyasete geçişi zaten kanıksanan bir durum. Ayrıca halkta mevcut kabineye bakarak, "Bu bürokratlar ülkeyi yönetiyorsa belediyeleri de haydi haydi yönetir" algısı mevcut. Bu mesele diğer yandan siyasi partiler açısından yeni kadroların yetişmesi ve öne çıkması için de iyi bir seçenek olabilir. Görev süresince önemli projelere imza atmış, başarı hikâyesi olan, iyi eğitilmiş ve donanımlı bürokrat ve

SEÇİMLERE GİDERKEN MUHALEFET

Yerel seçimlere giderken muhalefetin durumu da pek iç açıcı değil. Seçime dönük hızlı bir atak yapılmazsa, imkânların epeyce çok olduğu bu seçimler de kaybedilebilir. AKP iktidara geldiğinden beri, sürekli olarak, "Bu seçim çok hayati, diğerlerine benzemiyor" vurgusu yapan muhalefet, her defasında seçimi kaybedince seçimde bir yılğnlık oluştu. Özellikle Gezi Direnişi'nde yakalanan direniş ruhunun ve umudun seçimlerde boğulması ve 'yenildik' algısının oturması seçimde, seçimlere olan ilgiyi azaltmış durumda. Muharrem İnce'nin ve CHP'nin seçim gecesi süreci yönetememesi, sonrasında kurultay tartışmasına gömülmesi, kurultay sürecinin kamuoyunda, "Kurultay kavgası, sadece belediyeleri belirleyen gücü elde etmek için veriliyor" algısı, epeyce hayal kırıklığı yarattı. CHP'nin seçimleri kazanmak kadar tabanını sandığa götürmek gibi bir derdi olacak...

24 Haziran gecesi HDP'nin açıklamasının, "Barajı geçtik" noktasına odaklanması, seçimlerden sonra HDP'den yapılan ve Selahattin Demirtaş'ın partiyle bağını sorgulatan kimi beyanlar, Demirtaş'ın eleştirilerinin kamuoyu önünde yok sayılması, HDP'nin kimi olaylar hakkında yapılan açıklamalarının yeterli olmaması gibi meseleler HDP'nin de içine döndüğü yönünde ya da siyaset üretmekte zorlandığına dair bir algı oluşturdu.

İyi Parti'de de benzer bir durum var, seçimlerden sonra bir grubun Akşener'e kazan kaldırması, kimi isimlerin istifa ederek MHP'ye geçmesi, partinin seçimden sonra kurultay sürecine girmesi İyi Parti'ye bağlanan umutların da sönmesine sebep oldu.

Üç muhalefet partisinin de içine girdiği gerilimler, AKP karşıtı muhalefet cephesinde, ya da "Hayır" cephesinde umutsuzluğa, seçime ilgisizliğe dönüştü. Siyasi partiler yerel seçim çalışmasına

buradan başlamak zorunda... Partilerin kendi seçmeni bile cepte değil, umut aşılınması, seçmenin yeniden kazanılması, yeniden ikna edilmesi gerekiyor.

İMKÂN ÇOK: YAPILACAK İCRAATLAR, SOSYAL BELEDİYESİCİLİĞE VURGU

Aslında seçimi kazanmaya dönük malzeme çok... Sayıştay raporları, liyakatsiz eş-dost kadrolaşması, zamlı faturalar, arazi ve belediye taşınmazlarının satılması, yetersizlikler, belediye yöneticilerinin kibri, lüks harcamalar, makam arabaları, siyasi görevden almalar, çöken binalar ve yollar, her yıl yenilenen kaldırımlar, yolsuzluklar... Hepsi tek tek değerlendirilip bir çerçeveye dönüştürülebilir. Muhalefetin elinde kent belediyesiciliğinde de kır belediyesiciliğinde de oldukça iyi örnekler var. Bu örnekler ve çalışmalar rehber olabilir.

HDP açısından ise göreve gelen kayyumların yanlışları, kayyum belediye başkanlarının yolsuzluk sebebiyle görevden alınması, belediyeleri boşaltmaları oldukça fazla malzeme barındırıyor (5)

Seçime giren ama bir yerelde seçimi kazanamayacak siyasi partiler, kazanma ihtimali olan muhalefet partisine hem seçmen bazında hem de programatik olarak destek olabilir. Kazanabilecek adayı daha demokratik ve sosyal bir belediyesicilik çizgisine çekmek için çaba sarf edilebilir.

CHP, seçmendeki “Kim gelse aynı şeyi yapıyor, yolsuzlukta CHP de aynı” algısını kırmalı. Burada savunmaya geçmek yerine bu algıya temel oluşturan meselelere odaklanılmalı.

“Bu seçim diğerlerine benzemiyor” yerine yeni bir söylem üretilmeli. Yerelde örgütlenme vurgusu yapılmalı. Doğru projeler üretilmeli belki de “projesizlik” öne çıkarılmalı. “En büyük proje: Demokratik, sosyal ve ekolojik belediyesicilik” denilmeli ve bunun altı doldurulmalı.

Yerel seçimler siyasetin tıkanıdığı bu dönemde örgütlenme, halklaşma, yerelleşme açısından da önemli fırsatlar sunuyor. Böyle bir süreçte heba edilmesinin sonuçları ağır olacaktır.

(1) Devlet Bahçeli'nin Türkiye'de son 16 yılda siyasete yön veren kararları

(2) Devlet Bahçeli'nin 17 Nisan 2018 tarihli grup konuşması

(3) Cumhurbaşkanı Erdoğan: Teröre bulaşanlar sandıktan çıkarsa gereğini yapar, kayyum atarız

(4) 259 muhtar görevden uzaklaştırıldı

(5) Dokuz kayyım görevden alındı

Krizde devrimci mücadele otomatik yükselmez

Sosyalistler eğer adlarını hak edeceklerse, giderek büyüyen ekonomik krizin pençesindeki kitleler ile buluşmanın yollarını bulmak zorundadır. Yani geniş kitlelere yaşadıkları krizin sorumlularının bir kişi, grup, bir etnik azınlık, başka bir toplum vb. olmadığını göstermek gerekir ve bunun için bir işçi sınıfı odağında bloklaşmak zorunludur.

MUSTAFA KEMAL COŞKUN

Faşizm tartışması, en son Zürcher'in yaptığı açıklama ile yeniden başladı. Kısaca Zürcher, Türkiye'yi demokratik sürece yönlendirebilecek en akılcı ve uzun vadeli stratejinin ne olabileceği sorusuna "ekonomik kriz" yanıtını vermişti. Bu anlamda Türkiye'de sadece kimi liberaller değil aynı zamanda bazı sosyalistler arasında da yaygın olan bir düşünceyi dile getirmiş. Hikaye şu: Mevcut gidişat ancak bir ekonomik krizle durdurulabilir ve kriz derinleştikçe çözüm de demokrasiye doğru yönelim olacaktır. Mesele böyle kavranınca anti-kapitalist bir mücadele yerine demokrasi mücadelesi öne çıkarılmış olacaktır ki, kriz demokrasiyle son bulacaksa demokrasi mücadelesine bile gerek yoktur Zürcher'in mantığıyla.

26 EYLÜL 2018

Diğer taraftan Türkiye’de solun en azından bir kısmının en verimsiz kolaylıklarından biri, olur olmaz faşizmden bahsetmektir. Oysa politika ve rejim düzleminde her olayı faşizm ile açıklamak yersizdir. Bunun birkaç önemli sakıncası var. Bunlardan birincisi, aralarındaki farklılıkları görmezden gelerek her türlü otoriter ve baskıcı rejimi faşizm olarak nitelendirmektir. Sanki faşizm tek başına baskıcılıkla ya da otoriterlikle tanımlanabilmiş gibi yanlış bir algıya neden olur bu. Daha da ötesi, birbirinden bütünüyle farklı rejimleri, örneğin 12 Eylül askeri rejimi ile diyalim AKP iktidarının ikisini birden faşist olarak nitelemek gibi aslında oldukça önemli bir hata ile sonuçlanır.

Baskıcı her rejimi faşist olarak nitelemenin ikinci ve belki de sosyalistler açısından en önemli sakıncası, var olan rejime karşı nasıl mücadele edileceğinde ortaya çıkar. Çünkü rejimi nasıl niteliyorsanız mücadelede strateji ve taktiğinizi de ona göre belirlersiniz.

Burada sorun, burjuvazinin krizden çıkışın yolu olarak faşist bir rejimi tercih edip etmeyeceğidir. Genel itibariyle burjuvazi, faşist bir rejimden yana değildir. Daha çok burjuva demokratik yollarla sorunlarına çözüm arayışı içerisindedir. Ancak başka çıkar yol kalmadığında faşist rejimlere de ihtiyaç duyabilir. Nitekim, ekonomik kriz karşısında işçi sınıfını bir bütün olarak yenilgiye uğratmak ancak böyle mümkün olabilir.

Kapitalist dünya ekonomisi, ilki 19’uncu yüzyılın sonlarında, ikincisi 1930’lu yıllarda iki büyük depresyon yaşamıştı. 2008 yılında başlayan kriz halihazırda üçüncü büyük depresyon dönemini başlatmış durumda. Depresyon, kâr oranlarının düşme yasası nedeniyle derin ve yıllarca sürebilecek bir ekonomik krizi ifade etmek için kullanılır, bu nedenle şu sıralar yaşanan sorun basit ve çabucak geçecek bir kriz değildir. Muhtemelen bütün kapitalist dünyayı içine alacak ve etkileri sadece ekonomik alanla sınırlı olmayacak bir depresyondur şimdiki. Burada önemli olan nokta, böylesi bir krizin ekonominin kendiliğinden bir düzleme yaşayarak geçmesinin olanaklı olmamasıdır. Egemen sınıfların bu krize bulacakları çözüm ise asla tek başına teknik ekonomi politikalarla sınırlı kalmayacaktır. Yani, krizden çıkmanın genellikle ekonomi dışı müdahaleler yoluyla, bu nedenle de toplumsal, siyasal, askeri, ideolojik/kültürel alanlarda çok büyük çatışma ve çalkantılarla olanaklı olduğu bir durumla karşı karşıyayız demektir. Çünkü bu türden büyük depresyonlar bir kez başladığında, artık baskın unsur ekonomi değil politika olur. Dolayısıyla büyük depresyonların aşılabilmesi, yani kâr oranının tekrar yükselebilmesi için en temel koşullardan biri, işçi sınıfının kimi kazanımlarının törpülenmesi ya da tümünden elinden alınmasından başka bir şey değildir. Artı-değer oranı ancak böyle yükseltilebilir çünkü. Bu bize aynı zamanda, kapitalizmin gelişiminde yeni bir dönemin açıldığını da göstermektedir.

Bu türden gerilim ve çalkantılar hem sağda hem de solda kutup-

//

Demek ki büyük ekonomik krizler, daha doğrusu büyük depresyonlar, bir tarafta popülist reaksiyoner hareketleri yükseltirken aynı zamanda toplumun büyük kesimlerine kapitalizmin kendilerine hiçbir şey vermediğini gösterdiği için devrimci mücadeleler de olanaklı hale gelmektedir.

laşmaları artıran bir etkiye sahiptir. Yani politik hayat, bir yanda gerici/faşist, öte yanda sınıf mücadelesinin yükselişine yaslanan akımlar arasında kutuplaşır. ABD'de Trump'ın kazanması, buna karşılık her ne kadar aday olarak çıkamasa bile kendisinden beklenmeyecek derecede bir destek alan Sanders'ın yükselişi bu durumu anlatan örnekler olarak düşünülebilir. Bu kutuplaşma Avrupa ülkelerinde de bir tarafta faşist hareketlerin büyük başarısı (Yunanistan'da Altın Şafak, Fransa'da Ulusal Cephe, Avusturya'da Özgürlük Partisi), öte yanda ise sol güçlerin yükselişi biçiminde ortaya çıktı (Yunanistan'da Syriza, İspanya'da Podemos, Portekiz'de Sol Blok). Aslında bu kutuplaşmanın daha önceden Mısır, Tunus, Yemen ve Bahreyn gibi ülkelerde bir devrim ve isyanlar dizisini başlattığını söylemek de mümkün.

Demek ki büyük ekonomik krizler, daha doğrusu büyük depresyonlar, bir tarafta popülist reaksiyoner hareketleri yükseltirken aynı zamanda toplumun büyük kesimlerine kapitalizmin kendilerine hiçbir şey vermediğini gösterdiği için devrimci mücadeleler de olanaklı hale gelmektedir.

Bu noktada yanıtlanması gereken iki önemli soru ortaya çıkar. İnsanların kimisinin gerici/faşist diğer kısmının sol partilere/hareketlere meyletmesinin nedenleri ne olabilir? Ve bu kutuplaşma ve çalkantılar arasında sol güçlerin galip gelmesinin yolları nelerdir?

Eğer insanlar ekonomik kriz sonucu yaşadıkları sorunların nedenlerini bireylerde ya da başka bazı toplumsal gruplarda bulmaya başlar ve onları suçlarsa genellikle gerici/faşist partilere eğilim gösterirler. Tıpkı Hitler'in yıllar önce Yahudileri suçlamasında, bugün Avrupada ve ABD'de gerici/faşist partilerin krizin nedeni olarak özellikle göçmenlere işaret etmelerinde olduğu gibi. Büyük halk kitleleri bu söylemlere inandıklarında kutuplaşma daha da artacak ve sağ partilere yönelmeleri kolaylaşacaktır. Bugün Türkiye'de Cumhurbaşkanı'nın ABD'ye ya da Avrupa Birliği'ne meydan okur tavırları, iktidar destekçilerinin her türlü kriz göstergesini ve doların yükselişini faiz lobisine, olmadı dış mihraklara bağlamaları hep bu çabanın sonucudur: Suçu bir grubun, topluluğun ya da toplumun üzerine atmak. Diğer taraftan kitlelerin önemli bir kısmı kriz ile birlikte yaşadıkları işsizlik, yoksulluk gibi sorunların nedenlerini genel olarak ekonomik sistemin kendisinde var olan yapısal bir sorun olarak görmeye başladığında, bunun somut olarak ülkede uygulanan ekonomi politikalarında ortaya çıktığını fark ettiklerinde sol partilere eğilim göstereceklerdir. Tam da bu nedenle bugün şu yaşadığımız ortamda hem Türkiye hem de dünyadaki olası gelişmeler açısından umutsuz olmak için hiçbir neden yoktur.

Ne var ki sırf bir ekonomik kriz ile ne kapitalizm kendiliğinden çökecek ne de yeni bir toplumsal-ekonomik düzen kurulacaktır.

Zira insanların büyük çoğunluğu, sınıf partilerinin yokluğu durumunda reformist/parlamentarist güçlere yönelecektir. Bir devrim ve isyan dalgasıyla başlamakla birlikte sınıf partilerinin önderlik edememesi nedeniyle bambaşka bir biçimde sonlanan Mısır ve Tunus örneklerine bakmak bunu anlamak için yeterlidir.

Yani sanıldığı gibi ekonomik kriz karşısında devrimci bir mücadele otomatik biçimde yükselmez, insanlar durduk yere krizin sorumlusu olarak yapısal faktörleri görmeyeceklerdir. Bunun olabilmesi, tam da böyle bir ortamda sınıf mücadelesinin geliştirilebilmesinde yatar ve yukarıda anlattığımız gelişmeler günümüzde bu mücadelenin gelişiminin olanaklılığını ortaya koymaktadır. Çünkü olağan dönemlere nazaran kriz dönemlerinde kitleler daha fazla politik hayatın içine çekilirler.

Bu durumda, sosyalistler eğer adlarını hak edeceklerse, giderek büyüyen ekonomik krizin pençesindeki kitleler ile buluşmanın yollarını bulmak zorundadır. Yani geniş kitlelere yaşadıkları krizin sorumlularının bir kişi, grup, bir etnik azınlık, başka bir toplum vb. olmadığını göstermek gerekir ve bunun için bir işçi sınıfı odağında bloklaşmak zorunludur. Zira insanların büyük çoğunluğu, sınıf partilerinin yokluğu durumunda reformist/parlamentarist güçlere yönelecektir. Bir devrim ve isyan dalgasıyla başlamakla birlikte sınıf partilerinin önderlik edememesi nedeniyle bambaşka bir biçimde sonlanan Mısır ve Tunus örneklerine bakmak bunu anlamak için yeterlidir. Dolayısıyla insanların bugüne kadarki deneyimlerinde onlardan bir adım önde olmak, o deneyimleri doğru yorumlamalarını sağlamak, çıkarılan dersler ışığında daha sağlam örgütlenmeleri kitlelere sunmak bugün sorun yapması gereken şeyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Faşizm bir tehlike haline gelmişken sosyalistlere anti-kapitalist değil fakat “demokratik”, hele hele pasifist politikalar önermek, yaşanan durumdan hiçbir şey anlamamış olmak demektir. Gün faşizmle mücadele, savaşa karşı savaş, devrime hazırlanma günüdür.

Erdoğan anti-emperyalistse Perinçek mehdidir!

Bugünkü gerilimin esas temeli Ortadoğu'da ılımlı İslam projesinin başarısızlığıdır. Projenin eşbaşkanı ve partisi ancak bu projeyle çok önemliydiler. Bu politika değişince ayak bağına dönüştüler. ABD Erdoğan'a "artık yeter" dedi. Ama Erdoğan'lı AKP direndi, direndikçe dosyalar açıldı, dosyalar açıldıkça yargılanma korkusuyla direnç daha da arttı.

MAHMUT ÜSTÜN

AKP iktidarının ABD ile bir süredir gergin ilişkiler içinde olduğu malum. Bu gerginlik elbette bir oyun ve aldatmacadan ibaret değil, gerçek nedenlere de dayanıyor. Peki, bu durum Türk dış politikası açısından yepyeni bir gelişme mi? Eskiden bir sapma mı? Sapmaysa ne denli köklü? Örneğin, ortada bir anti-emperyalizm nitelemesini hak edecek denli köklü bir yön değişimi var mı? Bu yazıda bu soruyu Türk-Amerikan ilişkilerine tarihi bir pencereden bakarak yanıtlamaya çalışacağız.

ABD'nin Türk siyasetinde 2. Emperyalist Savaş'tan sonra belirleyici önemde bir değişken haline geldiği malum. Daha önce-leri dönemselsel olarak bir diğeri öne çıkabilse de ABD, İngiltere,

Almanya ve SSCB ile dengeli ve çok yönlü ilişkiler söz konusuydu. Bu devletlerin hiçbirinin süreğen başatlık durumu yoktu. Bu tablo bir ölçüde Kemalistlerin tercihleriyle de ilgiliydi ama temel faktör kapitalist hiyerarşide bir hegemonya krizi yaşanmakta oluşuydu. 2. Emperyalist Savaş ABD'yi kapitalist hiyerarşinin tepe noktasına tartışılmaz bir biçimde taşıyınca işin rengi de değişti. İki kutuplu dünya ve anti-komünizm eksenli bir soğuk savaş çizgisi kapitalist dünyanın ortak dış politikası haline geldi... ABD ise bu politikanın lideri... Türkiye'nin kapitalizm sınırları alanında kalarak bu yeni dış politika konseptinin dışında kalması çok zordu. Nihayetinde ABD merkezli bu dış politikaya entegre oldu. Bu tarihten bugüne ABD Türkiye dış (ve tabii ki iç) siyasetinin süreğen belirleyici bir aktörü oldu.

Peki, bu durum aynı zamanda ABD-Türkiye ilişkilerinin her zaman ve her konuda pürüzsüz/çatışmasız sürdüğü anlamına mı gelir? Öyle değildir ve öyle olmamıştır. Mutlak bağımsızlık diye bir şeyin mümkün olmaması gibi mutlak bağımlılıkta yoktur. Emperyalizme "en göbekten bağlı ülkeler" bile bazı koşullarda ve bazı konularda ayak sürçüp maraza çıkarabilir. Türkiye-ABD ilişkilerinde de böyle olmuştur.

Örneğin, Türkiye siyaset tarihinin en Amerikancı liderlerinden Menderes bile iktidarının son yıllarında ABD ile gerginlik yaşamıştır. O Menderes ki ABD'ye yaranıp NATO'ya üye olmak için Türkiye ile hiçbir ilgisi olmamasına rağmen Türk askerini ABD için Kore'de savaştırmıştır. Haluk Gerger'in ABD, Türkiye, Ortadoğu kitabında aktarıldığına göre Menderes Ortadoğu'da ABD çıkarlarını o denli kraldan çok kralcı tutumla savunmuştur ki, o dönemin görüşmeleri yürüten ABD diplomatı ülkesine gönderdiği raporda Menderes hakkında "ABD çıkarlarını bizden iyi kolluyor" mealinde bir değerlendirmede bulunmuştur.

İsmet İnönü'nün 1964'de Kıbrıs krizi vesilesiyle sarf ettiği ve özü SSCB'ye yakınlaştırmaya tehdidi olan "Yeni bir dünya kurulur Türkiye de o dünya da yerini alır" sözleri de bu tür bir gerilim ve çatışmanın ifadesidir. Dün SSCB'ye bugün Rusya ve Çin'e yakınlaştırmaya tehdidi ABD ile yaşanan krizlerin en değişmez retoriğidir. Menderes de bu tür zamanlarda SSCB ziyareti yapmıştır. 1970'lere Ecevit başbakanlığında yaşanan kriz sırasında da Ecevit sıklıkla SSCB kartını kullanmıştır.

Türkiye-ABD ilişkilerinde en derin kriz 70'li yıllarda ve Ecevit hükümeti döneminde yaşanmıştır. Ecevit, ABD'ye rağmen Kıbrıs'a sonradan ilhaka dönüşen askeri müdahale yapmış ve haşhaş ekimine izin vermiştir. Ardından ağır ABD ambargosu gelmiştir. Türkiye ise ambargoya yanıt olarak ABD üslerini kapatmıştır. Savunma sanayinde ABD etkisini azaltacak hamlelere yönelmiştir.

Bu krizlerin neden ve sonuçlarına baktığımızda ortada anti-emperyalizm namına en küçük bir belirti görünmemektedir. Peki

//

İsmet İnönü'nün 1964'de Kıbrıs krizi vesilesiyle sarf ettiği ve özü SSCB'ye yakınlaştırmaya tehdidi olan "Yeni bir dünya kurulur Türkiye de o dünya da yerini alır" sözleri de bu tür bir gerilim ve çatışmanın ifadesidir. Dün SSCB'ye bugün Rusya ve Çin'e yakınlaştırmaya tehdidi ABD ile yaşanan krizlerin en değişmez retoriğidir. Menderes de bu tür zamanlarda SSCB ziyareti yapmıştır. 1970'lere Ecevit başbakanlığında yaşanan kriz sırasında da Ecevit sıklıkla SSCB kartını kullanmıştır.

//

//

Görüldüğü gibi bugün yaşanan gerilim ABD-Türkiye ilişkileri açısından ne ilk gerilimdir ne de en derin ve kapsamlı gerilimdir. Bilakis AKP gerek ekonomik yönelim alanında (emek karşıtı, neoliberal, küreselleşmeci) gerekse Türkiye devletinin geleneksel kırmızı çizgileri olan Kıbrıs, Adalar ve bir yere kadar Kürt sorunu alanında özelde ABD ile ve genelde emperyalizmle en uyumlu iktidarıdır. AKP uzunca süre ABD'ye hizmette en kusursuz davranan iktidar olmuştur.

//

nedir bu nedenler? İlki bazı kırmızı çizgilerdir... Türkiye, Kıbrıs, Adalar ve Kürt sorunu konusunda bir devlet politikası olarak süregelen bir direnç göstermiştir. İkincisi de partisel/kesimsel çıkarlardır. İlkini açmaya gerek yok; ikincisini daha da net anlaşılması için biraz açalım.

ABD açısından Türkiye'deki iktidarların genel olarak emperyalist/kapitalist sistemle ve özel olarak da ABD ile barışık olması gereklidir ama yeterli değildir. Sistemin ve ABD'nin dönemsel yönelimlerine de uyum gösterebilecek özelliklere sahip olması gerekir.

Örneğin 2. Emperyalist Savaş'tan sonra CHP kendini yeni duruma uyarlamaya çalışsa da ABD eski devletçi geleneği nedeniyle CHP'nin yeni şartlara/birikim modeline yeterince uyum sağlayamayacağını düşünerek DP'yi tercih etmiştir. Yine ithal ikameciliğe geçişte aynı uyumsuzluğu DP de görmüş ve desteğini çekmiştir. AP ithal ikameciliğe göre yeniden dizayn edilmiş DP'dir. Yine 70'li yıllarda krize giren kapitalizmin ihtiyaçları ile sol dalga üstünde yükselen CHP arasında bir uyum sorunu ortaya çıkmış, ABD, CHP iktidarından kurtulmak için sürece müdahil olmuştur. Bütün bu örneklerin hepsinde iktidardaki partiler ile ABD arasında ciddi sürtüşmeler vuku bulmuştur.

Görüldüğü gibi bugün yaşanan gerilim ABD-Türkiye ilişkileri açısından ne ilk gerilimdir ne de en derin ve kapsamlı gerilimdir. Bilakis AKP gerek ekonomik yönelim alanında (emek karşıtı, neoliberal, küreselleşmeci) gerekse Türkiye devletinin geleneksel kırmızı çizgileri olan Kıbrıs, Adalar ve bir yere kadar Kürt sorunu alanında özelde ABD ile ve genelde emperyalizmle en uyumlu iktidarıdır. AKP uzunca süre ABD'ye hizmette en kusursuz davranan iktidar olmuştur.

Bu durum, küreselleşme sürecinin yarattığı karşılıklı kırılma bağımlılığı ile birlikte, bugünkü gerilimin derinlik ve kapsamındaki sığınağına rağmen, neden ABD-Türkiye arasında yaşanan bugüne kadarki en uzun gerilim olduğunu da açıklar. En gürültülü gerilim olması da AKP'nin yaşanan her sorunu "düşman" yaratarak perdeleme ve bu yolla tabanını konsolide etme politikasıyla alakalıdır.

Bugünkü gerilimin esas temeli Ortadoğu'da ılımlı İslam projesinin başarısızlığıdır. Projenin eşbaşkanı ve partisi ancak bu projeye çok önemliydiler. Bu politika değişince ayak bağına dönüştüler. ABD Erdoğan'a "artık yeter" dedi. Ama Erdoğan'lı AKP direndi, direndikçe dosyalar açıldı, dosyalar açıldıkça yargılanma korkusuyla direnç daha da arttı. ABD yeni yönelimine uygun, içinde Kürtlerin de bulunduğu yeni aktörler devreye soktukça ve Kürtler AKP'nin anti-laik ve neo-Osmanlı projesine sırt çevirince, Kürt sorununda savaş politikasına yeniden dönüldü. Savaş politikasının amaç ve sonuçlarından biri de eski ittifaklarını yi-

tiren AKP'nin bu direncini Ergenekoncularla ittifakla sürdürme yolunu seçmesiydi. Ve her çatışma/gerilim sürecinde olduğu gibi yine Rusya kartı ortaya sürüldü vb.

Epeydir yaşanan gerilimin, AKP'nin alt/bölgesel emperyalistleşme hevesiyle bir ölçüde ilgisi vardır ama anti-emperyalizmle zerre ilgisi yoktur. Erdoğan'da anti-emperyalizm görmek yancısı Perinçek'i mehdi ilan etmek kadar gerçek ve akıllıca bir iddiadır. AKP, en belirleyici olarak ABD'nin kendisini bu haliyle kabul etmesi ve tali olarak Kürtlerle işbirliği yapmaması koşullarında ABD ile eski mutlu günlere dönmeye dünden hazırdır. ABD'yle kopmak bir yana, çatışmalı bir ilişki bile arzuladığı bir sonuç değildir.

Türkiye tarihi açısından bu gerilimle ortada yepyeni bir durum ortaya çıkmadığı gibi, bugünkü gerilim örneğin 70'li yıllardakine kıyasla çok daha sığ ve yüzeyseldir.

Bugünkü gerilimin geçmiştekilerden tek önemli farkı, bugününün tarih boyunca tanık olunan en irrasyonel ve budalaca gerilim olmasıdır.

Çok alametler belirdi! Dow Jones ve küresel borsalarda neler oluyor?

Dow Jones Endeksi, dünyanın en etkili ve en eski endekslerinden bir, bugün tepe aşağı çakıldı. Sonra bir nebze doğrulmaya çalıştı; ama yüzü gözü aldığı darbenin şiddetinden darmadağın olmuş vaziyette.

CÜNEYT AKMAN

Tek bir gün içinde yüzde 4,6 değer kaybetti Dow Jones Industrial; tam 1175 puan... Gün içinde düştüğü 23.924 ile dünkü kapanış olan 25.521'i kıyaslarsak bir ara kaybı 1597 puanı bulmuştu. Yani yüzde 7'lik bir değer kaybı... Bizim BİST gibi hayli oynak borsalar için bile nadir görünen gün içi böyle bir düşüş, bir ABD borsası için neredeyse bir tür "crash", bir mini kriz sayılabilecek derecede olağandışı... Hele cuma günü günü de Dow Jones'un 666 puan düştüğünü hesaba katarsak... Malum Hristiyan mitolojisini temel alan Hollywood korku filmlerinde 666 şeytanın sayısıdır. Acaba bu "uğursuz"sayı üç gün öncesinden bugünkü "felaket"i mi haber veriyordu?

suz günde Dow Jones Industrial ocak ayında edindiği bütün o şahane primleri hiç ediverdi. İşin ciddiye alınacak bir yanı da bu yaşlı endeksin geçen senenin yaz ayından beri neredeyse soluksuz ve hiç düzeltme yapmaksızın sürekli yükselmesi; ondan çok öncesinden beri de sadece çok ufak düzeltmelerle neredeyse sonsuza kadar yükselme hırsıyla uçuşta oluşu... Dolayısıyla “hızlı yükselenin hızlı çökeceği o malum günler mi geldi” sorusu gündemde şimdi... Yine bugünkü kalp sektesini ciddiye almayı gerektiren bir diğer sebep, bu sektenin sadece yaşlı, iyi endekse münhasır olmayışı... S&P-500 de düştü, pek çok Avrupa borsası da... Bazıları bugün yaşanan darbeyi 1987’deki tek gün süren ama neredeyse bütün dünyanın yüreğini ağzına getiren “crash” ile kıyaslıyor.

Bu yaşananı yorumlarken Federal Reserve başkanlığı görevini yeni bırakan Janet Yellen’in sözlerini de dikkate almalı mıyız? Tıpkı diplomatlar gibi, merkez bankaları başkanları da ancak görevi bıraktığında doğruları konuşuyor. Ne demişti daha yeni?

“Ticari gayrimenkul fiyatları kiralara kıyasla şu anda yüksek. Şimdi bu bir balon mu yoksa sadece çok mu yüksek? Bunu anlamak çok zor. Fakat değerlemelerin çok yüksek olması bir miktar endişe kaynağı” demişti.

Eh, bir merkez bankası başkanı, sabık başkan bile olsa, ancak bu kadar uyarabilir. Üstelik bu “balon mu değil mi, bilmek zor” lafı, tam 2008 Krizi öncesi Fed başkanı Ben Bernanke’nin “balon olup olmadığını sadece piyasa bilir” lafıyla, “orada balon var patlayacak” diyenlere “siz ne bilirsiniz!” mealinde verdiği cevabı da biraz olsun andırmıyor mu?

MAHŞERİN DÖRT ATLISI

Aslında çok alametler belirdi ufukta... Tıpkı 2008 krizi öncesinde olduğu gibi, hem konut hem de emtia fiyatları küresel ölçekte artıyor. Menkul fiyatları ise malum, küresel ölçekte çılgın gibi yükseliyor senelerdir ve bunun tek nedeninin merkez bankalarının çılgın gibi likidite yaratmaları olduğunu aslında herkes biliyor. Tamam dünya ticareti, küresel büyüme filan canlandı; nihayet “2008 krizinden artık tam anlamıyla çıkıyoruz” diyebiliyoruz. Fakat bu ılımlı küresel büyüme acaba yaratılmış devasa likidite çığını massedebilecek kadar iri ve çevik olabilecek mi? Acaba tam “krizden en nihayet çıktık” derken, bu kez bir başka krize mi yuvarlanılacak?

“O kadar kolay değil, herkes geçmişi hâlâ net hatırlıyor; en azından devlet yöneticileri ve merkez bankacıları...” denebilir. Malum, krizlerin ortaya çıkma ihtimali, genellikle eski kriz artık unutulmaya yüz tuttuğunda zirveye tırmanır. Mesela, ABD Merkez Bankası Federal Reserve’in kurulmasına sebep

//

Yani asıl alamet tahvil piyasasıydı! Tahvil piyasalarının hisse senedi piyasalarına göre daima biraz daha mantıklı davrandıkları genel kabul görür; öyleyken orada bile çılgın bir balonlaşma olduğu iddiası uzun süredir pek revaç gören bir iddiaydı. Sonunda tahvil piyasasında beklenen satış geldi. Şimdi de daha çılgın kardeş, yani hisse senedi piyasası, genelde olduğu gibi, daha akli başında olduğu umulan büyük kardeşi takip mi ediyor?

//

olan meşhur 1907 krizinden sonraki devasa küresel kriz, yani Büyük Depresyon 1929'da patlak verebilmişti. Ama belki de o zamandan bu zamana her şeyde olduğu gibi krizler tarihinde de zaman eskiye göre günümüzde daha hızlı akıyor olamaz mı?

Bir başka alamet daha dolaşüyor ortalıkta aslında.

Şu Bitcoin ve bir cümle kripto paraların fiyatlarındaki aralık ayı ortasından beri görülen serbest düşüş... Hatırlayın, daha 16 Aralık'ta 1 Bitcoin 19 bin doların üstüne çıkmıştı. Bugün 7.173 dolar; üstelik gün içinde 6.500'leri bile gördü.

Denebilir ki "Eh canım onlar ne idüğü belirsiz, ne zevce varlıklar, gerçek bir değerleri yok, zaten düşecekleri belliydi, bir cins 'lale çılgınlığı'ydılar. Onların düşüşü diğer piyasaları bağlamaz."

Doğru bu, söylenenler kabul edilebilir. Fakat ya mesele bundan ibaret değilse? Ya buradaki çakılma da bir başka uğursuz alametse; ya geçen hafta ekranda da söylediğim gibi aslında kripto para piyasası küresel varlık piyasalarının sadece en zayıf halkasıysa... Buradaki düşüş, sadece o piyasadaki gerilimin değil de, aslında küresel varlık pazarlarındaki asıl gerilimin bir göstergesiye... Yani zincir fazla gerildiği için en zayıf halkasından kopmuşsa?

Ve gelelim asıl alamete... Unutmayalım ki bu mini kriz cuma günü ABD tarım dışı istihdam verilerindeki sağlam rakamlar, hele de saatlik ücretlerdeki yükselmeden (ve bunun enflasyona sebep olacağı, enflasyon beklentisinin de Fed'in üç değil de mesela dört kez faiz arttırmasına sebep olacağı beklentisine yol açmasından (Yarabbi ne çok "beklenti"li bir cümle oldu; yoksa her şeyin bu kadar "beklenti"lere bağlı kalması da bir başka "alamet"mi?) kaynaklanmış görünse de işin başlangıcının ABD 10 yıllık hazine kağıtlarının getirisinin 2,75 sarı alarm sınırını geçmesi ve kimilerinin bir cins "küçük kıyamet" göstergesi saydığı yüzde 3'e doğru kararlı bir şekilde ilerliyor görünmesi olduğunu hatırlatayım.

Yani asıl alamet tahvil piyasasıydı! Tahvil piyasalarının hisse senedi piyasalarına göre daima biraz daha mantıklı davrandıkları genel kabul görür; öyleyken orada bile çılgın bir balonlaşma olduğu iddiası uzun süredir pek revaç gören bir iddiaydı. Sonunda tahvil piyasasında beklenen satış geldi. Şimdi de daha çılgın kardeş, yani hisse senedi piyasası, genelde olduğu gibi, daha akli başında olduğu umulan büyük kardeşi takip mi ediyor?

Tabiri caizse "Mahşerin dört atlısı" gökyüzünde dolaşmaya başladı ama bunu ne kadar görmek istiyoruz? Peki tersinden bakalım. İyimserlik için elimizde ne var? İlk mesela "Gelişen Piyasalar" varlıklarının halen daha ucuz oluşu mesela... Fakat neye göre ucuz? Çılgınca balonlaşmış gelişmiş piyasa varlıkları-

na nazaran “ucuz.” Öyle olsa bile küresel bir tehlikeyi göğüslemeye cürümleri yeter mi?

İyimserlik için elimizde başka ne var? Bu neslin karar alıcılarının hâlâ 2008 krizini çok net hatırlıyor oluşu; o nedenle de aynı hataları tekrar yapmayacakları... Bir ölçüde doğru. Fakat hatırlatmalıyım ki özellikle “trader” denilen meslek, hatta analistlik artık çok genç insanlarca yapılıyor ve bunların büyük bölümü 2008’i yetişkin bir kafaya sahipken görmedi, hatırlamıyor.

**

Neyse, biz yine iyimserliği elden bırakmayalım ve bu mini krizin çok kısa bir sürede atlatılıp piyasaların kendini toparlayacağını umalım; ki şu an hâlâ en kuvvetli ihtimal bu! Fakat bir toparlanmanın gerçekleşmesi, tüm bu alametlerin boşu boşuna boy gösterdiği anlamına gelmiyor. Bunlar gerçekten de kıyamet alameti ve eğer “Bak atlattık! Korkacak bir şey yokmuş” denirse –daha önce yine şanslı olunan o seferlerde defalarca denildiğünün birinde, ve çok da uzak olmayan günün birinde, bu kez mahşerin atlılarının haber verdiği, o kadar şanslı olunamayan gün de gelecek.

Tehlikenin farkında mısın dünya?

Bolsonaro'nun tarımsal ticaret yanlısı ve çevre karşıtı politikaları, eğer uygulanırsa, beklenmeyen bir kelebek etkisine neden olabilir. Küresel iklim değişikliği ile birlikte yaygın ormansızlaşma bir devrilme noktası tehlikesi oluşturabilir. Kuraklık hızla Amazon için yeni normal diye tanımlayacağımız bir iklim özelliği haline gelir.

15 OCAK 2019

DİLAVER DEMİRAĞ

Popülizm yarattığı kutupsallaşma ve gerilimle toplumsal yapıyı düşman kliklere çevirmesi, siyaseti kişiselleştirip merkezileştirmesi, ırkçı yönler içeriyor olması ve siyaseti bütünü ile otoriter bir dile tahvil etmesi nedeniyle tehditkâr değil. Hatta Trump örneğinde olduğu gibi popülizm güç fetişizmi nedeni ile dünya ölçeğinde bir savaşa neden olabilme potansiyeli ile tehditkâr değil. Popülizm tüm bunlar kadar hatta bunlardan daha kötü olarak yeryüzündeki yaşamı ve dolayısıyla insanın bağımlı olduğu ekosistemleri daha başka bir ifade ile yaşam destek sistemlerini çökertebilme gücü nedeni ile tehditkâr ve daha önemlisi bir kötülük. Trump ve onun Güney Amerikalı ikizi Jair Bolsonaro yeryüzü için çok ciddi bir risk. Bu risk temsili demokrasi ve onun çoğunlukçu yönetim anlayışı ile ulus devlet denen felaket nesnesinin zehirli karışımın insanlık için olduğu kadar doğa için ne büyük bir çaresizlik oluşturduğunu ortaya koymakta. Devlet denen baskı aygıtı eline geçince bu aygıt üzerinden hem en savunmasız olanları, hem de savunmasızın savunmasızı yeryüzünü tehlikeye atıyor temsili demokrasi. Bu bakımdan liberal demokrasi birçok açmazı, birçok olumsuzluğu içerse de 21 yy. faşizmi olarak sağ popülizme her halükarda yeğlenesi bir siyasi yapı. Ama liberal demokrasi tam da kendi zaafı nedeni ile bu faşist yükselişi bünyesinde taşıyor.

Karl Marx Komünist Manifesto'ya "Avrupa'nın üzerinde bir hayalet dolaşiyor" diye başlar. Sanırım aynı slogan bugün de geçerli bir farkla: Ultra modernizmin ya da tüketimci kapitalizmin performatif toplumculuğu bir hayaleti geri çağırdı. Liberaller de, sosyalistler de bu hayaletin demagoji yapıp insanları kandırdığını söylüyorlar. Liberaller liberal demokrasinin ölümünden, sosyalistler faşizmin yeni yüzü olarak faşizmden söz ediyorlar. Hatta sosyalistler ile birçok liberal, popülizmin faşizm olması noktasında hemfikirler. Teşhisler konusunda ortaklaştıkları da var farklılaştıkları da. Kimi liberaller sosyal eşitsizlik yaratan küresel kapitalizmin, hatta yeni sağ kökten piyasacılık olarak neo liberalizm denen ama onlara göre liberal düşünce ile en ufak bir ilgisi olmayan bu ekonomik mantığın, kapitalizm olgusunun bir neticesi olduğunda sosyalistler ile hemfikirler. Ancak liberal demokratlar liberal demokrasinin bizzat popülist sağa alan açan yönlerine hiç değinmiyor. Oysaki elmanın kurdu içinde taşınması gibi liberal öğretisi de faşizmi bağrında taşır. Bunu sadece Schmitt/Agamben ekseninde istisna denilen liberal demokratik hukukun askıya alınması ile de izah edemeyiz. Bizzat mevcut Batı demokrasisi de hatta Batı metafiziği olarak Batı'nın düşünsel arka planı, felsefi kökleri de faşizmi içerir. Popülist demagoji de işte tüm bu çatlaklardan sızan bir zehirli su. Yani popülizmin faşizme bakan yüzü Batı'nın düşünsel köklerine çok şey borçlu. Bu başka bir yazı konusu olacağından bu değinme ile yetinip geçiyorum ve esas tehlikeli duruma dikkat çekmek istiyorum. Popülizm tartışmalarında pek az değinilen popülizm ve doğal yaşam olgusunu ele almayı popülizmin Batı demokrasisi denen şeye neden içkin olduğunu tartışmaya yeğliyorum.

AMAZON'DA BİR FAŞİST

Çevirisini yaptığım haberde de değinildiği gibi Brezilya seçimlerini sol popülistlerin liberal kapitalizmi bütünü ile askıya alamayışından doğan zaafı ile CIA tarafından desteklenen eski meclis başkanı Temer tarafından tetiklenen İşçi Partisi'ni tasfiye etme sürecinden istifade ederek seçilen Jair Bolsonaro, Amazon'u bir kemirgen gibi kemirmeye başlama sürecinin kapısını aralamış durumda. Dahası var Bolsonaro Amazonlarda yaşayan ve ülkenin asli sakinleri olan yerli kabileleri de Amazon'a dönük emelleri için bir engel olarak gördüğünden bir soykırım için de kapı aralıyor.

Bolsonaro İşçi Partisi'ni komünizmin yuvalanma alanı olarak ilan ediyor ve onlarla mücadele edeceğini söylüyor, diğer yandan yerli hareketini ise terörist olarak yaftalıyor. Hâsılı olan şey şu: Dünyanın en büyük dördüncü demokrasisi ve Latin Amerika'nın en büyük ekonomisi, siyasi düşmanlarını hapsedmeyi veya kovmayı vaat eden ve göreve başladıktan sonra solun tarihi bir temizliğini yapacağını açıkça ilan eden bir insanı göreve getirdi. Jair Bolsonaro normal bir başkan adayı değil. Filipinler'deki muadili gibi katliam yapmaktan çekinmeyen, tam anlamı ile faşist biri, o cuntanın uzantısı. Komünizme karşı mücadelede gerekli araçlar olarak işkenceyi, cinayeti ve tecavüzü benimseyen Albay Ustra gibi insanlara hayranlığını gizlemiyor. Ve ne yazık ki Brezilya'da hatırı sayılır bir kesim İşçi Partisi'nin komünist bir diktatörlük kurmaya çalıştığını düşünüyor. Topraksızlar Hareketi, Evsizler Organizasyonu gibi taban hareketleri de onun düşmanları ve bunları terör örgütü olarak yaftalıyor. Ekonomik programı ise büyük toprak sahipleri, madenciler ve petrol şirketleri vb. büyük kapitalist organizasyonları kollamak ve sosyal hakları tırpanlamak. Yani bildiğimiz neo liberal bir program. Bolsonaro polise "öldürmek için carte blanche (açık çek)" vermeye ve insan haklarıyla uğraşmaya söz verdi.

AMAZONLARA GÖZ DİKTİLER

Bolsonaro Amazon yağmur ormanlarını ekonomik açıdan çok önemli görüyor. Tarım lobisi kendisinin en büyük destekçisi; nitekim toprak sahiplerinin oluşturduğu bancada ruralista Brezilya Parlamentosunda. Vaatleri arasında Çevre Bakanlığı'nın Tarım Bakanlığı'na bağlanması da var. Ancak ironik olan şu: Bancada ruralista bile Çevre Bakanlığı'nın Tarım Bakanlığı'na bağlanmasını doğru bulmuyor. İki bakanlığın farklı, uyumsuz misyonları olduğu, birleşme ile tehlikeye girebilecek gündemlerinin bulunduğunu belirterek, bunu yürütmeyecek bir proje olarak nitelendiriyorlar.

Brezilya'daki (soya, şeker kamışı, kâğıt hamuru ve diğer mahsul yetiştiricilerini) temsil eden kırsalcı başka bir grup da bakanlıkların kaynaşmasını güçlü bir şekilde destekleyerek ortaya çıktı. Garcia da bu fikrin en büyük destekçilerinden. Ancak birçok grup bu mantık dışı düşünceye sıcak bakmıyor. Ancak kırsalcıların yani çiftçilerin tümü de Amazon'un tarıma, hayvancılığa ve madencilığe açılmasına taraftar.

//

1996-2006 döneminde Portekiz büyüklüğünde bir alan hayvan çiftçiliği için oyuldu. Öte yanda sığır çiftçiliği Brezilya'da en yüksek köle işçi oranlarına sahip – Geçen yıl çiftliklerde köle olarak tutulan 3 binden fazla kişi kaçarak kurtuldu. Bolsonaro'nun İşçi Partisi'ni ve çevresel önlemleri düşmanlaştırma nedeni de buna dayanıyor. Çünkü İşçi Partisi ormansızlaşmayı azaltmak yönünde hedefler belirleyip bunu uygulamaya koyunca doğal olarak sığır çiftçilerinin ayağına basmış oldu.

Bolsonara da kendisine her tür desteği veren grupların bu arzusuna uygun olarak Amazon'daki ormansızlaşmayı kararlı bir biçimde arttırmak hedefinde. Kampanya müddetince aşırı sağ kırsalcılara (çoğunlukla sığır çiftçileri) yakın olmasına rağmen, Bolsonaro yeni tarım bakanı olarak biraz daha radikal bir kırsalcı olan Tereza Cristina'yı seçti. Böylece kuzu kurda emanet edilmiş oldu.

Bolsonaro'nun muhakemesi, kırsalcı tarımsal fraksiyonlar grubu içinde başkanlığını Luiz Antonio Nabhan Garcia'nın yaptığı çoğunlukla sığır çiftçileri olan – açık sözlü ve aşırı bir grup olan Kırsal Demokratik Birlik (UDR) için işliyor. Onun Amazon'a bakışını da bunlar oluşturuyor. Atadığı bakan da bu grubun bir mensubu. Amazon'u en çok tahrip edenler de bu sığır yetiştiricileri.

Sığır çiftçiliği şimdi Amazon'daki en büyük ormansızlaşma nedeni. Brezilya'daki ormansızlaştırılan alanların yaklaşık yüzde 80'i mera için kullanılmakta. Sığır endüstrisi 1970'lerden bu yana hızla büyüdü ve Brezilya dünyadaki en büyük ticari sığır sürüsü olan ülke oldu. 2003'ten beri ülke, sığır eti ihracatında da başta yer alıyor ve hükümetlerce de desteklenen hayvancılık endüstrisi pazar payını 2018'e kadar ikiye katlamayı planlıyordu.

Bunun orman üzerindeki etkisi çok büyük – 1996-2006 döneminde Portekiz büyüklüğünde bir alan hayvan çiftçiliği için oyuldu. Öte yanda sığır çiftçiliği Brezilya'da en yüksek köle işçi oranlarına sahip – Geçen yıl çiftliklerde köle olarak tutulan 3 binden fazla kişi kaçarak kurtuldu. Bolsonaro'nun İşçi Partisi'ni ve çevresel önlemleri düşmanlaştırma nedeni de buna dayanıyor. Çünkü İşçi Partisi ormansızlaşmayı azaltmak yönünde hedefler belirleyip bunu uygulamaya koyunca doğal olarak sığır çiftçilerinin ayağına basmış oldu. Hakeza yerlilere yönelik katliamların da arkasında sığır çiftçileri ilk başta yer alıyor. Yerli gruplara yönelik insancıl hedefler koyan bu konuda çeşitli önlemler uygulayan İşçi Partisi ve diğer sol gruplar radikal sağcı bu grup için bir nefret sembolü. İklim değişimi ile ilgili Paris Anlaşması'nın imzalanması da bu grubun çıkarları ile çeliştiği için hedefte.

Grup lideri Garcia Garcia, diğer kırsalcılarla yani toprak sahibi çiftçilerle yapılan görüşmelerde, Brezilya'nın egemenliğini tehdit eden "dünyanın" Brezilya Amazonlarını ele geçirmek istediğine dair kanıttan yoksun iddiaları ile gündeme geldi. Ayrıca Paris Anlaşması'na tuvalet kâğıdı olarak atıfta bulundu ve "Paris Anlaşması'nın Brezilya ve bize yani Brezilyalı toprak sahiplerine sağladığı faydalar neler? Hiçbir şey değil!" diye cevapladı.

Bolsonaro'nun Tarım Bakanı için seçimi, yeni yönetimin yönünün bir başka işareti. Görevlendirilen kişi Tereza Christina,

Bolsonaro'nun Liberal Sosyal Partisi'nin (PSL) lideridir. Ayrıca, zirai ve madencilikle bağlantılı 200'den fazla federal yasama üyesini bir araya getiren bancada ruralista olarak bilinen Tarım Parlamentosu Cephesi'ne (FPA) başkanlık ediyor. Çok sayıda sığır çiftliğine sahip ve dünyanın en büyük gıda işleme şirketlerinden biri olan JBS grubu ile yakın temas içinde bulunuyor. JBS, Brezilya'nın en ciddi yolsuzluk skandallarından ikisinin merkezindeydi.

Christina, ülkenin, barajlar, yollar, demiryolları, endüstriyel suyolları, mayınlar ve tarımsal ticaret ile diğer ticari çıkarlarına büyük ölçüde fayda sağlayacak olduğunu iddia ettiği projeler için çevresel değerlendirme sürecini kısaltacağını söylüyor. Bolsonaro'nun vaadi ile bu süreç 90 gün olacak.

PARİS ANLAŞMASI'NDAN ÇEKİLMEK İÇİN AMAZON ŞARTI

Bolsonaro Paris Anlaşması'nda kalmak içinde Amazon şartını öne sürüyor. Amazon ile Atlantik'i birleştiren Andlar-Amazon ve Atlantik (AAA) Koridoru denen ve çevreci gruplar ile yerli hakları gruplarınca desteklenen bir projenin iptalini istiyor. AAA koridor projesi, Kolombiya kökenli bir STK olan Gaia Amazonas, Kolombiyalı yerli topluluklar ve STK'larla olan işbirliğinden yola çıkarak oluşturulmuş bir girişim. Potansiyel olarak 135 milyon hektarlık yağmur ormanı bölgesini kapsayan, dünyanın en büyük ekolojik koridoru olacak bir proje. Bu bölge korumaya alınmış olacak. Önerilen alan, yaklaşık 265 milyon hektarlık bir alana sahip olan Kolombiya, Brezilya, Ekvador, Peru, Fransız Guyana, Guyana, Surinam ve Venezuela'yı içermektedir. Alanın yaklaşık yüzde 65'i (173 milyon hektar), Amazon'u And Dağları ve Atlantik Okyanusu ekosistemlerine bağlayan 222 Korunan Doğal Alan ve 2003 yerli bölgeden oluşmakta. Hal bu olunca bu bölgede gözü olan kırsalcılar yani büyük çiftlik sahibi olan çıkar grupları bu projeden zarar görecek olanlar.

Bolsonaro'nun seçim kampanyasının sürdüğü üç ay boyunca Amazon'da ormansızlaşma miktarında yüzde 48,8'lik bir artış yaşandı. Bu üç ay boyunca, bin 674 kilometrekarelik orman, New York şehrinin iki katından daha fazla bir alan kesildi. Bu her seçim dönemi boyunca yaşanıyor ve bunu en fazla yapan da sığır yetiştiricileri- Bolsonaro'nun en büyük destekçileri. Her seçim döneminde siyasetçilerin vaatlerini gasba çevirip yasa dışı elde ettikleri orman alanlarını gasp ediyorlar ve bu kalıcılaşmış oluyor. Kırsal kesimler önceki yönetimler altında çok sayıda kamu alanını işgal etmeyi ve nihayetinde tapu kazanmayı başardıklarından, şu anda ele geçiremedikleri yerli toprakları ve Brezilya'da köle soyundan gelen 3 binden fazla yerleşimcinin ev sahibi olduğu arazileri (quilombosları) istiyorlar.

Favori bir Bolsonaro hedefi, Brezilya'nın kuzeyinde, Roraima eyaletinde bulunan Raposa Serra do Sol yerli bölgesiydi. Burası 1.7 milyon hektarı kapsayan, ülkenin en büyük rezervlerinden biridir ve başta Macuxi olmak üzere yaklaşık 20 bin yerli insanın yaşadığı bölge. 1970'lerde bölgenin güney kısmına ulaşan ve orada büyük çapta pirinç ekimi yapan çiftçiler, Hintlilere bu kadar geniş bir bölge vermeye şiddetle karşı çıktılar. Şiddetli çatışmalar yaşandı. Bolsonaro bu bölgeye dönük niyet ya da stratejisini şu şekilde ifade etmişti: "2019'da Raposa Serra do Sol'u parçalayacağız. Tüm çiftçilere silah vereceğiz".

Uzmanlar, Bolsonaro'nun Brezilya'nın silah yasalarını zayıflatmak – nüfusun özgürce silah almasına izin vermek – Amazon tarımı ile yerlilerle çatışmaların ateşine benzin dökmek amacı güttüğü kanısında.

Seçimde, Bolsonaro'nun kırsal üreticilere hitap etme stratejisi işe yaradı. Brasilia Üniversitesi'nden Ekolojist Ricardo Machado'nun araştırması, ormansızlaşma oranları ile Bolsonaro yanlısı oylar arasında net bir bağlantı olduğunu ortaya koyuyor.

Yerli topraklarına göz dikilmesi ile at başı giden bir diğer olay da yerlilere dönük saldırıların sayısındaki artış.

AMAZON'UN YERYÜZÜNE BEDELİ

Matematiksel bir modelle çalışan, Amazon ormansızlaşmasını izleyen Brezilya'nın prestijli Ulusal Uzay Araştırma Enstitüsü'nün (INPE) araştırmacıları, yeni cumhurbaşkanının Amazon vaadini yerine getirirse ne olabileceğini simüle ettiler. Bolsonaro'nun politikalarının ormansızlaşmada yıllık 6 bin 900 kilometrekare seviyesinden, 2020 yılına kadar yılda 25 bin 600 kilometrekare seviyesine fırlayabileceğini hesapladılar.

İki prestijli bilim insanı, Thomas Lovejoy ve Carlos Nobre Science Advances dergisinde yayınlanan bir makalede, uyarıda bulundular. "Bölgenin tropikal yağmur ormanlarının ötesinde, çevreyi dönüştüren geri dönüşümsüz değişikliklere uğrayabilecek bir eşik seyrek, çalı bitki örtüsü ve düşük biyoçeşitlilik ile bozulmuş savana." Yazarlara göre, 1970'li yıllardan beri Amazonlara dönük çalışmalar yapan Profesör Eneas Salati, Amazon'un kendi yağışlarının yaklaşık yarısını ürettiğini gösterdi. Salati çalışmasında bölgenin hidrolojik döngüsünü yağmur ormanı ekosistemlerini desteklemediği noktaya düşürmek için ne kadar ormansızlaşmanın gerekli olduğu sorusunu gündeme getirdi. Bu soruyu cevaplamak için geliştirilen ilk modeller, bölgenin yaklaşık yüzde 40'ının ormansızlaştırılması durumunda devrilme noktasına ulaşabileceğini gösterdi. Bu durumda, merkezi, güney ve doğu Amazon'da, azalan yağışlar nedeni ile daha uzun bir kurak mev-

sim yaşanacaktır. Dahası, bölgenin güney ve doğu kısımlarındaki bitki örtüsü, savanaya benzeyebilir. Son yıllarda, ormansızlaşmaya ek olarak yeni faktörler hidrolojik döngüyü etkiledi. Bu faktörler arasında iklim değişikliği ve kurak mevsimde tarım ağaçlarının kesilmiş ağaçları ortadan kaldırması ve mahsul ya da mera alanları için açık alanların ayırt edilmemesi sayılabilir. Araştırmacılara göre, 2005, 2010 ve 2015-16 yıllarında yaşanan mega kuraklıklar, bu devrilme noktasına ulaşıldığının ilk işaretleridir. Bu olaylar, 2009, 2012 ve 2014 yıllarındaki büyük sellerle birlikte tüm Amazon sisteminin salındığını gösteriyor. Nobre, “İnsan hareketi, bölgenin hidrolojik döngüsündeki bozuklukları yoğunlaştırıyor” dedi. “Amazon’da insan faaliyeti olmasaydı, bir mega kuraklık, en fazla belirli sayıda ağaç kaybına neden olur, ancak bol miktarda yağışla bir yıl içinde tekrar büyür ve ormanı dengeye geri getirir.(1)

Hâsılı Bolsonaro’nun tarımsal ticaret yanlısı ve çevre karşıtı politikaları, eğer uygulanırsa, beklenmeyen bir kelebek etkisine neden olabilir. Küresel iklim değişikliği ile birlikte yaygın ormansızlaşma bir devrilme noktası tehlikesi oluşturabilir. Kuraklık hızla Amazon için yeni normal diye tanımlayacağımız bir iklim özelliği haline gelir. Geniş yağmur ormanlarının savanaya yani çayırılık haline dönüştürülmesi sonucu Brezilya’nın tatlı su kaynaklarının çöküşü de adeta kaçınılmazlaşır.

Böyle bir olay hepimiz için feci sonuçlar doğurabilir. Son araştırmalar, bir zamanlar önemli bir karbon emme havuzu olan Amazon ormanının şimdi emdiğinden daha fazla karbon yaydığını gösteriyor. Orman ölmeye başlarsa, şu anda biokütlesinde depolanan karbonun büyük kısmı atmosfere salınabilir. Bilim insanları, Amazon’un gezegenin biokütlesinin beşte birini elinde tuttuğunu hesapladı. Daha uzun kuraklık sürelerine ve savanaya geçiş Brezilya’nın karbon emisyonlarının katlanarak artmasına neden olabilir – aynı zamanda ülkenin tarımsal ticaret ekonomisi için de büyük bir tehdit oluşturuyor. Dahası kuraklık daha sık ve daha yıkıcı orman yangınlarını da tetikleyerek orman kaybını geri dönülmez noktaya ilerletirken atmosfere daha fazla karbon salmış olacak. Yani mevcut küresel ısınma paradigması içinden konuşursak bu siyaset sonucu oluşacak ormansızlaşma küresel ısınmayı hem hızlandıracak hem de şiddetlendirmiş olacak. Üstelik Bolsonaro ve bağlaştığı olan tarımcıların hedeflediği Amazon’daki Mega Baraj yapılırsa bu, atmosfere karbondan çok daha şiddetli olan metan gazının salınması demek.

Bolsonaro’nun önerdiği Amazon politikaları, uygulandığı takdirde nihayetinde dünyanın iklim kaosuna yol açabilecek bir başarısızlık olan Paris’te kararlaştırılan küresel iklim hedeflerine ulaşma umutlarını azaltacak. Ayrıca, Çin’i, diğer ulusları ve Avrupa Birliği’ni soya, pamuk ve mısır gibi kritik ürünlerden mahrum bırakarak Brezilya tarımsal ticaretinin çökmesine yol açabilir.

//

Bolsonaro’nun önerdiği Amazon politikaları, uygulandığı takdirde nihayetinde dünyanın iklim kaosuna yol açabilecek bir başarısızlık olan Paris’te kararlaştırılan küresel iklim hedeflerine ulaşma umutlarını azaltacak. Ayrıca, Çin’i, diğer ulusları ve Avrupa Birliği’ni soya, pamuk ve mısır gibi kritik ürünlerden mahrum bırakarak Brezilya tarımsal ticaretinin çökmesine yol açabilir.

//

Bu akla yatkın olaylar dizisi ise ormanları yok etmede derin bir iştah sergileyen büyük küçük bütün tarımsal işletmeler ile kentsel nüfus ve Brezilya'nın ulusal ekonomisi varoluşsal bir tehdit oluşturuyor. Yani tarımsal işletmeler kısa vadeli kazançla gözü dönmüş bir biçimde yağmur ormanlarına saldırınca kendi bindikleri dalı kesmiş olacaklar.

O yüzden Bolsonaro ne yapıp edilip durdurulmak zorunda; gezegenin selameti, Brezilya halkının yoksul ve topraksız köylüleri ve daha birçok güçsüz ve gezegenin muhafızı olan yerlilerin de selameti için. Yoksa eski bir devrimci marşında söylendiği gibi “dünya mahvolacak”. Bu arada söz devrimcilere gelmişken soyut bir radikalizmle popülizmin gübresinde hazine arayarak liberal demokrasiyi hor gören sosyalist arkadaşlar tehlikenin farkında mısınız? Bu popülizm adlı faşist dalga yeryüzünün başına nice dertler açacak.

Trump'a gelince onun için de diyelim ki arkası yarın, sağ popülizmin ülkemizdeki uzantısı Erdoğan'ı da unutmamak kaydı ile. Yağmur ormanlarının gezegen için önemine gelince sırası gelecek elbet...

(1) <https://phys.org/news/2018-03-amazon-deforestation.html>

KAYNAKLAR

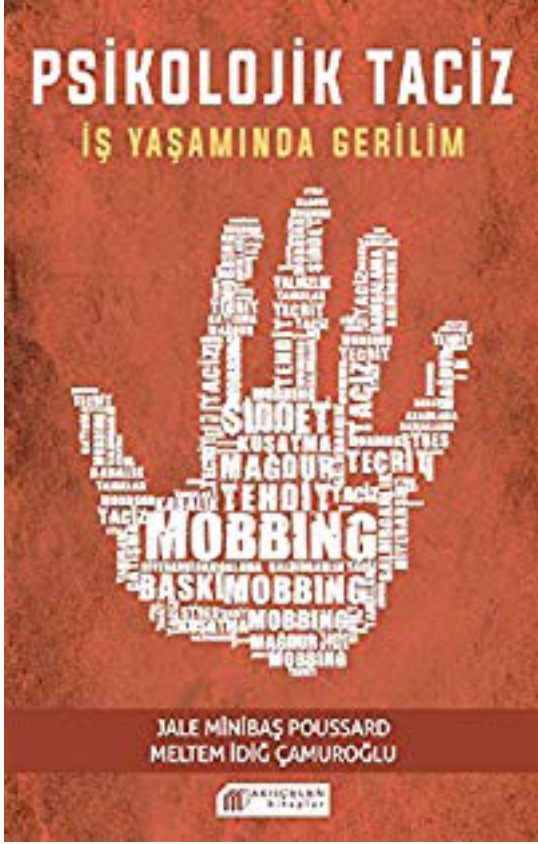
1-<https://www.independent.co.uk/voices/jair-bolsonaro-brazil-election-results-president-fascism-far-right-fernando-haddad-a8606391.html>

2-<https://news.mongabay.com/2019/01/bolsonaro-hands-over-indigenous-land-demarcation-to-agriculture-ministry/>

3-<https://www.greenpeace.org/usa/forests/amazon-rainforest/>

4-<https://news.mongabay.com/2018/12/amazon-forests-not-changing-fast-enough-to-keep-up-with-climate-change-study/>

Kitaplarda 'Gerilim'...

Psikolojik Taciz İş Yaşamında Gerilim

Yazar: **Jale Minibaş Poussard , Meltem İdiğ
Çamuroğlu**

Yayınevi: **Akılçelen Kitaplar**

Baskı Yılı: **2015**

Sayfa Sayısı: **432**

Gerilim ve Çatışma Arasında Mezhep - Mezhep Sosyolojisi

Editör: **Mustafa Tekin**

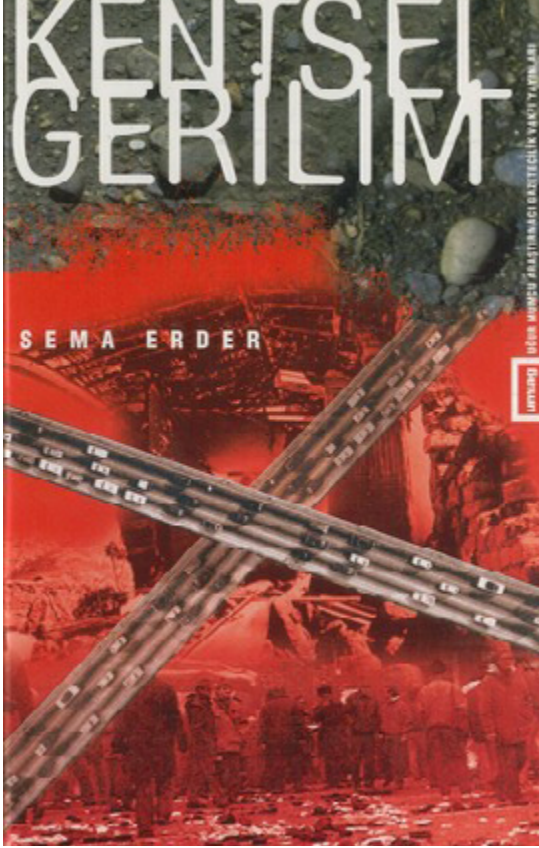
Yayınevi: **Eski Yeni Yayınları**

Baskı Yılı: **2017**

Sayfa Sayısı: **424**

Kitaplarda 'Gerilim'...

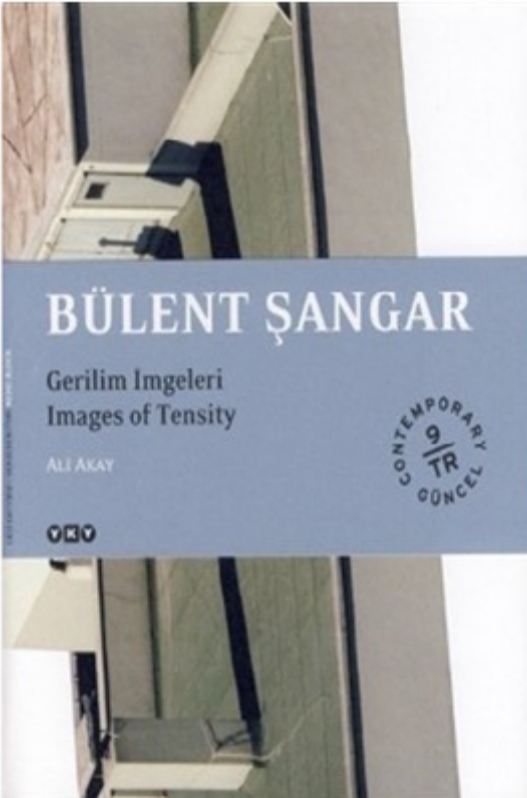
Kentsel Gerilim

Yazar: **Sema Erder**

Yayınevi: **Uğur Mumcu Vakfı Yayınları**

Baskı Yılı: **200**

Sayfa Sayısı: **2002**

Bülent Şangar Gerilim İmgeleri

Yazar: **Ali Akay**

Yayınevi: **Yapı Kredi Yayınları**

Baskı Yılı: **2009**

Sayfa Sayısı: **154**

Kitaplarda 'Gerilim'...

Popüler Gerilim!

Yazar: **Göksel Aymaz**Yayınevi: **Yeni Hayat Kütüphanesi**Baskı Yılı: **2004**Sayfa Sayısı: **216**

TÜREL YILMAZ ŞAHİN

TÜRKİYE-İSRAİL YAKINLAŞMASI

Denge – Stratejik İşbirliği – Gerilim – Normalleşme

Genişletilmiş 2. Baskı

HATTUSAŞ

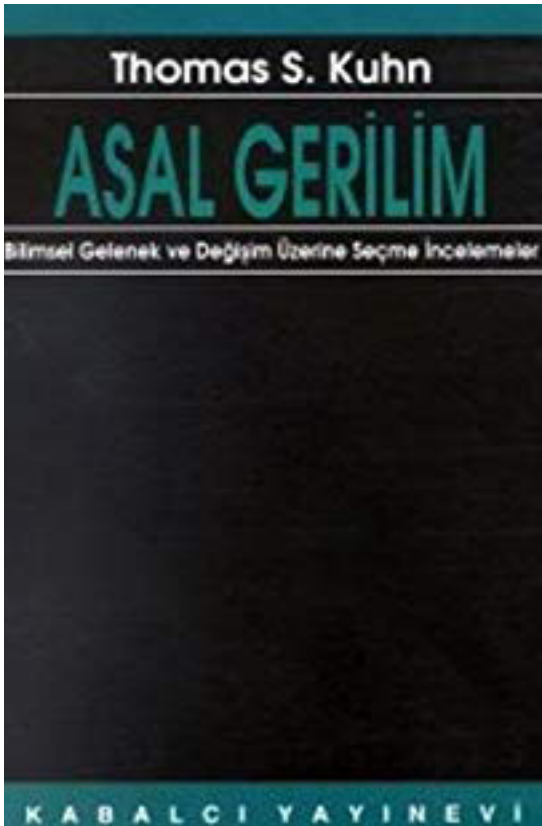
Türkiye-İsrail Yakınlaşması
Denge-Stratejik İşbirliği-Gerilim-NormalleşmeYazar: **Türel Yılmaz Şahin**Yayınevi: **Hattuşaş Yayıncılık**Baskı Yılı: **2016**Sayfa Sayısı: **192**

Kitaplarda 'Gerilim'...

İroni ve Gerilim

Yazar: **Sinan Niyazioğlu**
Yayınevi: **Koç Üniversitesi Yayınları**
Baskı Yılı: **2016**
Sayfa Sayısı: **312**

Asal Gerilim

Yazar: **Thomas S. Kuhn**
Çevirmen: **Yakup Şahan**
Yayınevi: **Kabalıcı Yayınevi**
Baskı Yılı: **1994**
Sayfa Sayısı: **440**